

MEĐUNARODNI DAN HOLOKAUSTA

Iz strane štampe

Od 2005. godine, kada su Ujedinjene nacije ustanovile Dan sećanja na žrtve Holokausta, dan kada je Crvena armija oslobodila preostale zatočenike logora Aušvic, sve više se shvata važnost podsećanja na jedno tragično vreme u kome je život izgubilo oko 11 miliona civila, nevinih ljudi, a više od polovine, oko 6 miliona, bili su Jevreji. Podsećanje je važno jer smo često svedoci da se ponovo raspiruje rasizam i antisemitizam, koji je vekovima bio najbolji način da se skrene pažnja od sopstvenih problema, a za sve nedaće okrivni neko drugi.

Srbija

Međunarodni dan sećanja na žrtve holokausta obeležen je danas polaganjem venaca pored spomenika na Starom sajmištu, uz poruku predsednika Srbije Borisa Tadića da je Srbija otvoreno, odgovorno i demokratsko društvo, u kojem nema mesta onima koji ugrožavaju bilo koga samo zato što je druge verske, nacionalne, etničke ili bilo koje druge pripadnosti. "Svedoci smo nastojanja i pokušaja da se ovakve stvari zaborave, da se revidira istorija nacističkih zločina, da se obnove ideologije netrpeljivosti, šovinizma, rasizma, etničkog, verskog i drugog fanatizma. To u Srbiji ne sme i ne može da se desi", istakao je predsednik Tadić.

Na centralnoj državnoj manifestaciji kod spomenika žrtvama holokausta na mestu nekadašnjeg koncentracionog logora Sajmište, vence su položili predsednik Srbije, ministar kulture informisanja i informacionog društva Predrag Marković u ime Vlade Srbije, predstavnici Grada Beograda, Ambasade Izraela i Češke, i predstavnici SUBNOR-a.

Povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve holokausta, pod pokroviteljstvom Vlade Srbije i UNESCO-a, u Muzeju istorije Jugoslavije otvorena je izložba "Holokaust u Srbiji 1941-1945". Na otvaranju izložbe gradonačelnik Beograda Dragan Đilas istakao je da će grad učiniti sve kako bi Beograd u najskorije vreme dobio memorijalni centar na Starom sajmištu.

Hrvatska

Međunarodni dan sjećanja na Holokaust obilježili su saborski zastupnici minutom šutnje te izložbom plakata 16 studenata dizajna, čiji su radovi izabrani na međunarodnom natječaju na temu Holokausta.

nastavak na 3. strani

REČ UREDNIKA RELIGIOZNI FUNDAMENTALIZAM

Da li je sila najubedljivije oružje jedne religije? Ako se na momenat okrenemo istoriji, videćemo da se i danas nije puno toga promenilo kad je u pitanju religija. Sveštenici u starom Egiptu smatrali su da vlast pripada njima, bez obzira što je faraon bio božanskog porekla. Danas Muslimanska braća silom hoće vlast. Hrišćani su stotinama godina vodili krstaške ratove, da bi, navodno, zaštitili grob Isusa Hrista, a na putu do Svete zemlje su pljačkali i ubijali. Svako je na svoj način „čuvao“ svoju religiju, a Jevreji su se uvek pozivali na Toru i njene zakone, sve dok im nije priznato pravo na sopstvenu državu. A šta se danas događa kod nas? Izrael je sekularna država, iako neki teoretičari tvrde da to baš nije sasvim tačno, s obzirom da do danas nemamo pravni dokument koji se naziva Ustav. Pozivamo se na Deklaraciju o nezavisnosti iz 1948, u kojoj je konstitutivno mesto zauzeo i religiozni establišment. U svakom slučaju, praktično gledano, religiozne institucije su odvojene od države. Mogli bismo da kažemo da i to nije sasvim tačno – deluje Rabinat, jevrejski sud – ali je istina da je država ustrojena kao moderno civilno društvo, a Izraelom upravlja vlada izabrana na demokratski način. Ako je to tako, a jeste, postavlja se pitanje po kom zakonu, s kojim pravom, neko može da sprečava žene da se na prednjim sedištimama voze autobusima,

nastavak na 2. strani

REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel
e-mail:
milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane
Moše BenŠahar
bensha1@gmail.com

Članovi redakcije: Avraham
Atijas, Miriam Aviezer, Ivica
Čerešnješ, Višnja Kern i Dušan
Mihalek

POZIV ČITAOCIMA

Sudeći po vašim pismima i telefonskim pozivima izgleda da ste uglavnom zadovoljni sadržajem Mosta?

Međutim, kao urednik, moram reći da saradnja nije obostrana. Mi se trudimo, a vi se oglašujete o pozive na saradnju. Možda, ipak, ima nešto što biste želeli da podelite sa čitaocima Mosta, neka vest, neko sećanje iz dalje ili bliže prošlosti.

Neko mi je rekao da mu je nezgodno da piše, jer je prilično zaboravio jezik iz bivše Jugoslavije. Nemojte to da vas brine, sve će biti napisano onako kako treba!

Pišite, šaljite nam interesantne fotografije, za vas će uvek biti prostora u Mostu!

Urednik

REČ UREDNIKA

RELIGIOZNI FUNDAMENTALIZAM

nastavak sa 1. strane

...ko je taj ko može da odredi kojom stranom ulice će se kretati žene, a kojom muškarci, naravno, muškarci mogu da biraju. Ko je taj ko će određivati da li je devojčica stara osam godina prikladno obučena, a ako proceni da nije, da na ulici može da pljuje po njoj, na putu do škole, i više na nju, kao što je nedavno bio slučaj u Bet Šemešu. Odgovor je samo jedan: Religiozni teroristi, jer definicija religioznog fundamentalizma je isuviše blag izraz za takvo ponašanje. A tek o toleranciji, koja je proklamovana u svim civilnim društvima, uopšte ne možemo da govorimo. S jedne strane sve religije pozivaju na toleranciju, ali u praksi često nije tako. Da ne govorimo o ateistima, oni su trn u oku svim religijama. Ateisti ne smeta ako je neko religiozan, ali duhovnim vođama i te kako smetaju ateisti. Kada država odluči da policijskim snagama zaštiti civilna prava, koja po zakonu pripadaju svim građanima Izraela, onda ih dočeka napad religiozno organizovanih ekstremista. No, radi mira u kući odlučujemo se da problem rešimo dijalogom. Ideja za svako poštovanje, na razum pozivaju i predsednik države Peres, i predsednik vlade Natanjahu, a koji je odgovor? Odgovora nema, delima će nam pokazati ko će upravljati našim životima, ili bar pokušati, nadajmo se bezuspešno. M.F.

TRAŽI SE...

Molba Darije Kovačević iz Toronta - Bila sam u grupi navijača Cibone koji su obišli Jeruzalem. Boravak u svetoj zemlji u meni je učvrstio namjeru da nastavim traženje svog polubrata. Osim koraka koje sam poduzela u Hrvatskoj, bila sam tako slobodna da se obratim i Vama.

O prvom braku mojeg oca u našoj kući se nikada nije govorilo i spoznaja da imam još jednog brata u meni je sazrijevala desetljećima. On je sa svojom majkom poslije 1945. otišao u Izrael jer se ona preudala za Židova. Ne znam da li je dijete preuzelo prezime poočima.

Zvao se Josip Geyer, rođen je 06.07.1944. u Osijeku. Majka se zvala Terezija Zagorac i živjeli su u Osijeku, Dubrovačka ulica br. 15. Čovjek za kojeg se preudala prezivao se Švarz.

Živjeli su u Haifi. Za sada ne znam više ništa.

Bit ću Vam zahvalna za bilo kakvu pomoć, urodilo to plodom ili ne.

Ukoliko imate neke informacije, molimo vas prosledite na e mail dushanm@gmail.com

IZVINJENJE ČITAOCIMA

U prošlom broju Mosta u zaglavlju je navedeno: Broj 6, novembar/decembar 2012. godine, trebalo je da stoji 2011. godine. U pitanju je greška, nadamo se da ćemo dočekati, bez greške, i broj 6, 2012. godine! Urednik.

MEĐUNARODNI DAN HOLOKAUSTA

nastavak sa 1. strane

Hrvatska

– Nacistička i fašistička ideologija su poražene, no milijuni ljudi koji su tijekom Drugoga svjetskog rata sustavno ubijani u logorima nezacijeljena su rana europske povijesti, rekao je predsjednik Sabora Boris Šprem. Gomile trupala koje su osloboditelji zatekli u Auschwitzu i slike izgladnjelih preživjelih logoraša ne mogu dočarati svu surovu brutalnost nacističke ideologije. Kakav je to osjećaj kada te pred tisućama drugih ljudi skinu do gola i svedu tek na serijski broj – kazao je Šprem te dodao kako je milijunima ljudi na ovaj način smišljeno poništavan identitet, oduzeta im je nada, budućnost i na kraju im je bio oduzet život samo zato što je netko smatrao da su manje vrijedni.

BiH, Republika Srpska

U Donjoj Gradini, na grobnom polju „Topole“, najvećem stratištu u kompleksu logora Jasenovac, odata je pošta nevinim žrtvama ustaškog zločina. Samo na grobnom polju „Topole“ nalaze se pokopana tela 360.000 žrtava ustaškog terora. Na stratištima koncentracionog logora Jasenovac ni do danas nije utvrđen tačan broj ubijenih Srba, Jevreja, Roma i drugih nacija, a procene se kreću do stravične brojke od 800.000 ljudi, među kojima je velik broj dece, žena i starih.

Jevrejska zajednica BiH obilježila je u Sarajevu centralnom komemorativnom akademijom 27. januar, Međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta. Predsjednik Jevrejske opštine u Sarajevu, Boris Kožemjakin, podsjetio je na mnoge tragične činjenice zločina holokausta u nacističkim logorima u Poljskoj, kao i na progon i zločine nad Jevrejima na prostoru tadašnje NDH. On je upozorio da i dalje postoje ljudi koji negiraju Holokaust, kao i postojanje Aušvica, navodeći da mnogi naslovi stranih antisemitskih knjiga koji se pojavljuju i u knjižarama u BiH govore da smo nažalost svjedoci rađanja novog oblika antisemitizma.

Norveška

Norveška se (prvi put) izvinila za hapšenja i deportaciju Jevreja tokom Drugog svjetskog rata. Premijer Norveške Jens Stoltenberg izjavio je povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve holokausta da je vreme da Norveška prizna da su pojedini političari i građani učestvovali u progonu Jevreja.

Stoltenberg je izrazio "duboko žaljenje zbog toga što se to dogodilo na teritoriji Norveške". Nemačka je okupirala Norvešku u aprilu 1940. godine. Okupacija je trajala pet godina. Tokom Drugog svjetskog rata iz Norveške su u Nemačku deportovana 772 Jevreja. Samo 34 su preživjela.

Nemačka

Marcel Reich-Ranicki, najpoznatiji njemački književni kritičar, pred Bundestagom je govorio o svojim sjećanjima na holokaust i zatočeništvu židova u Varšavskom getu. U uvodnoj riječi je predsjednik parlamenta Norbert Lammert naglasio da je sudbina Reich-Ranickog "simbolička za iskustvo milijuna ljudi" koji su bili žrtve terora nationalsocijalističkog režima. Istovremeno je predsjednik Bundestaga upozorio na zabrinjavajući podatak da i danas oko 20 posto građana Njemačke ima latentna antisemitska stajališta.

VEST KOJA NIJE OBJAVLJENA U PROŠLOM BROJU MOSTA – Most je tada već bio predat u štampu

Jevrejski pregled, Beograd

Predsednik Srbije **Boris Tadić** i vrhovni rabin Izraela **Jona Mecger** u sinagogi u Beogradu upalili sveće za Hanuku.

Predsednik Republike poručio je da će Srbija štiti ne samo jevrejski nego i svaki drugi pojedinačni identitet koji u njoj postoji. On je naveo da su tokom 20. veka Srbi i Jevreji bili žrtve velikog stradanja.

Vrhovni Rabin Izraela, Jona Mecger, čestitao je pripadnicima jevrejske zajednice u Srbiji Hanuku i zahvalio je Tadiću na svemu što je učinio za "njegovu naciju".

SKANDAL NA KOMEMORACIJI ŽRTVAMA FAŠISTIČKOG TERORA

NOVOSADSKA RACIJA - POMEN ZA MRTVE ILI U SLAVU ŽIVIH?

Novi Sad, januar 2012.

Navršilo se sedamdeset godina od tragičnih događaja 1942. godine kada su mađarski fašisti u Novom Sadu ubili i bacili pod led na Dunavu nekoliko hiljada Jevreja, Srba i Roma. Komemoracija, ili molitveni pomen, kako je nazvan ovaj tužni događaj, dobio je nenadani epilog. Naime, crkvene vlasti u saradnji sa rabinom Isakom Asielom iz Beograda, smatrale su da jedino oni mogu da odaju poštu stradalom narodu, ne dozvoljavajući civilnim vlastima, crkva još uvek nema svetovnu vlast, da priđu platou predviđenom za molitelje i visoke goste. Kada su se platou približili ambasador Izraela u Srbiji Josef Levi, mađarski ambasador, Oskar Nikovic, Efraim Zurof, direktor Vizental centra u Jerusalimu, gradonačelnik i predsednik skupštine grada Novog Sada, sa zamenicima, pojavila se „jedinica za crkvene operacije, militantno krilo u belim mantijama i upotrebili su pretnju silom prema visokim državnim funkcionerima i zvanicama“, (E-Novine, Bojan Tončić). Srpska Eparhija bačke, koja je organizator ovog skupa, pravda svoj postupak time što nije predviđeno da se drže politički govori. Komemoracija može da se održi i bez govora, samo, ako je tako, nije jasno zašto je patrijarh sa platoa, pored ostalog, podsetio „da su tu bile i komšije Mađari... koji su stali na stranu okupatora i saučestvovali u strašnom zločinačkom delu“. Civilizovan svet je odavno rekao da zločinci moraju da odgovaraju za svoja nedela i to sa imenom i prezimenom, a nikako ne bismo smeli cele narode da proglašavamo zločincima, „koji su učinili krvoločnija nedela nego da su ih uradile životinje, nedela kojih bi se i sam đavo postideo“. Ovakva poruka patrijarha Srpske pravoslavne crkve Mađarima, Novog Sada i Vojvodine, sigurno ne doprinosi dobrosusedskim odnosima i mirnom suživotu višenacionalne Vojvodine.

Nakon intervencije, ne zna se čije, na plato je pušten Efraim Zurof, koji je rekao da postoje oni koji bi želeli da se ovakvi zločini zaborave, ali što je još gore, ima onih koji ovakve zločine opravdavaju i njegove učesnike proglašavaju za nacionalne heroje (Dnevnik, Novi Sad).

Ovde nije bilo mesta za izraelskog i mađarskog ambasadora

Bez obzira na incident koji se desio na Keju žrtava kod spomenika „Porodica“, kojim su povređene i žrtve i njihovi potomci, zločini Novosadske racije ne smeju biti zaboravljeni. Čovek ne može da se otrgne utisku da je pomen održan u slavu živih, a ne iz pijeteta prema stradalim nevinim građanima Novog Sada.

Pomen žrtvama Novosadske racije održan je i na štrandu, novosadskom kupalištu, na mestu gde se odigrao stravičan zločin, kao i u više drugih mesta u Vojvodini, gde je u isto vreme stradalo više hiljada nedužnih građana.

EFRAIM ZUROF OSUDIO ODRŽAVANJE MISE ZA PAVELIĆA

AFP, Politika

Centar „Simon Vizental“ osudio je održavanje mise u znak pomena na ustaškog vođu Antu Pavelića, ističući da se time vređa sećanje na njegove brojne žrtve i izruguje posledicama stravičnih ustaških zločina. Direktor Centra Efraim Zurof zatražio je od hrvatskih vlasti da u budućnosti zabrane služenja takve mise i apelovao na crkvene vlasti da

sankcionišu sveštenike koji pristaju da služe misu za Pavelića, vođu zločinačke ustaške Nezavisne države Hrvatske. „Ova ceremonija, koju su crkvene vlasti ranije sprečavale zbog protesta Centra Simon Vizental i drugih institucija, sramota je za katoličku crkvu. Nezamislivo je da se misa za Antu Pavelića održava u zemlji koja bi uskoro trebala da postane članica Evropske unije”, rekao je Zurof. Krajem decembra u dva najveća grada u Hrvatskoj, Zagrebu i Splitu, služena je misa za Pavelića.

VREME ZA ISTORIJSKO POMIRENJE MAĐARA I SRBA

NOVI SAD – Poslanik Saveza vojvođanskih Mađara Balint Pastor ocenio je danas da su u ovoj godini stvoreni bolji uslovi za rad Mešovite srpsko-mađarske komisije istoričara, koja treba da istraži zločine počinjene od 1941. do 1948. godine.

Pastor je rekao da nakon okončanja rada te komisije, parlamenti dve zemlje treba da prihvate zajedničku skupštinsku odluku u kojoj bi se priznali i osudili ratni zločini koje su dve nacije počinile u Drugom svetskom ratu i nakon njega.

„To bi vodilo ka istorijskom pomirenju dva naroda”, rekao je Pastor za današnji novosadski Mađar so. Rad mešovite akademske komisije oslonjen je na Mađarsku akademiju nauka i Srpsku akademiju nauka i umetnosti.

Prema njegovim rečima, u ovoj godini je u budžetu Srbije predviđeno 10 miliona dinara za rad komisije, dok u prethodnoj godini komisija nije raspolagala nikakvim sredstvima.

Pastor je naveo da je Mađarska u prošloj godini finansirala svoj deo komisije sa 100.000 evra za istraživanja.

FAŠISTIČKI VOZ U BEOGRADU

Iz srpske štampe

Dva dana je u Beogradu voz prevozio putnike na kome su bili iscrtani fašistički grafiti. Tek na reagovanje građana i objavljivanje vesti u medijima, voz je povučen sa redovne linije i vagon prefarban. Antifašiste i obične građane je zabrinulo što to nije običan grafit, nego farbarski poduhvat za koji je trebalo više

vremena da se izvede. JP „Beovoz“, vlasnik vagona, obećao je da će sprovesti istragu povodom ovog vandalskog čina.

Ambasador Izraela u Beogradu, Josef Levi, izjavio je da je šokiran nacističkim grafitima u „zemlji koja je bila žrtva nacističke okupacije, i da se ljudi usuđuju da crtaju svastike, SS simbole, kao i Davidovu zvezdu, a da im ruka ne zadrhti“.

UTVRĐIVANJE SMRTI DRAŽE MIHAILOVIĆA

Iz srpske štampe

Bez dokaza da je Mihailović mrtav, Viši sud u Beogradu ne može da odluči o zahtevu za njegovu rehabilitaciju, odnosno da poništi presudu od 15. jula 1946. godine, kojom je Mihailović osuđen na smrt streljanjem, pošto nema zvaničnih podataka o tome gde je i kad pogubljen i sahranjen.

Zahtevom za rehabilitaciju zatraženo je poništenje presude kojom je Draža Mihailović osuđen na smrt i kojom su mu prethodno oduzeta sva građanska prava.

Mihailović je, dva dana po donošenju sporne presude, 17. jula 1946. godine streljan kao državni neprijatelj "broj jedan". Državna komisija utvrdila je da je Mihailović ubijen na Adi Ciganliji, ali sumnja da su njegove kosti kasnije prenete u sekundarnu grobnicu, najverovatnije na Ratno ostrvo, kako bi se onemogućilo da ikad budu pronađene.

ŽIDOV I HRVATSKA

Iz hrvatske štampe

Požega je krajem prošle godine bila jedan od centara kulture u Hrvatskoj, jer je premijerno prikazan najnoviji dokumentarni film Jakova Sedlara „Židovi i Hrvatska“, koji je snimljen prema knjizi dr. Melite Švob, u kojemu je prikazan i grad Požega i pozitivan odnos grada prema ostavštini naroda koji je nekada živio na ovim prostorima. Naravno, prikazan je i opšti doprinos Židova Hrvatskoj.

JUBILEJ DVADESET GODINA ZVANIČNO OBNOVLJENOG PRIJATELJSTVA IZRAELA I SRBIJE

Pripremila Desanka Fogel

Predsjednik Srbije Boris Tadić poručio je da dvadesetogodišnjicu obnavljanja diplomatskih odnosa sa Izraelom vidi kao nastavak večnog prijateljstva dva naroda i dodao da će se kao predsjednik Srbije zauvek zalagati za produbljivanje odnosa dva naroda i dve države.

Prisutnima se putem video linka obratio predsjednik Izraela Šimon Peres, koji je između ostalog poručio: „Verujem da je pred nama bolji svet i bolja budućnost“.

Ambasador Izraela u Beogradu, Josef Levi, podsetio je da su zvanični odnosi između Izraela i tadašnje Jugoslavije bili prekinuti posle Šestodnevnog rata 1967, da bi bili obnovljeni na nivou otpravnik poslova 1991, a ambasada Jugoslavije je otvorena u Tel Avivu 1992. godine.

"Naglašavam reč 'zvanično', budući da odnosi između naše dve nacije u onom najdubljem i najiskrenijem značenju nikada nisu prekinuti. Srbija nije sused Izraela na geografskoj karti, ali su Izrael i Srbija susedi u srcu", rekao je Levi.

Direktor Beogradske filharmonije, Ivan Tasovac, za koga se opravdano kaže da je podigao Beogradsku filharmoniju iz pepela, domaćin ovog eminentnog skupa, naglasio je da prijateljstvo među narodima ne treba da podleže trendovima dnevne politike, mada ponekad od nje trpi. Srbi i Izraelci, dodao je on, uvek mogu puno da uče jedni o drugima, a naročito jedni od drugih.

s desna na levo: Boris Tadić, Josef Levi,
Ivan Tasovac foto:Desanka Fogel

ZLATNA PLAKETA SAMUELU SCHLESINGERU

Pripremila Višnja Kern

Udruga branitelja, invalida i udovica Domovinskog rata Podravke (UBIUDR) u suradnji s drugim Udrugama proizašlim iz Domovinskog rata u dvorani Hrvatske kulturne zaklade u Zagrebu uručila je "Veliku zlatnu plaketu" Samuelu Schlesingeru, osnivaču i prvom predsjedniku "Lige prijateljstva Izrael – Hrvatska" i Shimonu Romahu, aktualnom predsjedniku Lige.

prvi s leva: Shimon Romah, prvi s desna: Samuel Schlesinger

Oni su, rečeno je, bili važni čimbenici u uspostavi i razvijanju prijateljskih odnosa između Hrvatske i Izraela, i to u vrijeme kad je trebalo imati sposobnost, odgovornost i odvažnost u prevladavanju brojnih problema, nejasnoća, pa i predrasuda.

Izraelsko-hrvatska liga prijateljstva osnovana je u Izraelu radi boljeg upoznavanja židovskog i hrvatskog naroda, a time i jačanja međusobnog razumijevanja. Kao osoba koja dobro poznajem oba naroda, siguran sam u dobru budućnost i napredak tih odnosa, istaknuo je u Zagrebu Samuel Schlesinger, predsjednik Izraelsko-hrvatske lige prijateljstva i rođeni Zagrepčanin, za posjeta Hrvatsko-izraelskom društvu.

Izložba o Ligi prijateljstva Izraela i Hrvatske otvorena je u predvorju Hrvatskoga Narodnog Kazališta u Zagrebu.

Liga je utemeljena 1997., za što je među najzaslužnijima Samuel Schlesinger, jedan od uspješnih poslovnih ljudi u Izraelu, u čijoj je nazočnosti izložba otvorena. Samuel Schlesinger (rođen 1937. u Zagrebu) u Izrael je s obitelji

došao 1948., a danas je počasni hrvatski konzul u Izraelu.

Izložba, stotinjak fotografija nastala je na poticaj Jakova Sedlara, također aktivnog člana Lige prijateljstva Izrael - Hrvatska. Među ostalim, fotografije prikazuju obitelj Samuela Schlesingera, istaknute osobe iz izraelskog političkog života, gostovanja mješovitog zbora "Lire" u Izraelu, a u središtu su fotografije s prvoga službenog posjeta predsjednika Stjepana Mesića Izraelu u listopadu 2001.

Prvi hrvatski veleposlanik u Izraelu Svjetlan Berković je, zahvalivši Hrvatskom Narodnom Kazalištu na izložbi, rekao kako Liga prijateljstva okuplja ugledne članove javnoga, političkog, gospodarskog i kulturnog života u Izraelu. Napomenuo je kako je utjecala na uspostavu vrlo dobrih prijateljskih odnosa dviju država, poželjevši da tako i ostane. Schlesinger je kazao kako je dirnut izložbom te da se svaki put s velikim veseljem vraća u Hrvatsku, ponosan na svoje zagrebačke i hrvatske korijene. Ispričao je i dirljiv susret svojeg oca s velikom hrvatskom primadonom Marijanom Radev koja je 50-ih godina nastupila u Izraelu u Verdijevu Requiemu.

ZAŠTITNICI PRAVDE

Antijevrejstvo kao podrivanje bivanja muslimanom

Za Most Akademik, dr. Rusmir Mahmutćehajić
Međunarodni forum Bosna

Današnje bosanske državne granice s tri njoj susjedne države, Hrvatskom, Srbijom i Crnom Gorom, određene su u nizu međunarodnih ugovora od kraja 17. do kraja 19. stoljeća. Njima je označena povijesna i kulturna bosanska zasebnost koja je nastala u vremenu duljem od tisuće godina. Iako je teritorijalno i demografski mala zemlja, Bosna je činjenica koju u međunarodnim odnosima već dugo nije moguće ni politički ni kulturno zanemariti.

Na tim područjima, koja su od najstarijih vremena s brojnim sadržajima kulture bosanskog kasnog Srednjeg vijeka, prisutni su kao njihovi legitimni sudionici i baštinici Muslimani i Jevreji, te Kršćani i istočnog i zapadnog obreda. Kada je riječ o Muslimanima, valja naglasiti da su oni u pravilu domaće slavensko stanovništvo koje iz svoje tradicijske kršćanske kulture izvodi razloge svog svjedočenja vjesnika Muhammeda i svete predaje koja ih, prema njegovome poslanju, određuje kao jednog od naroda Knjige.

Groblja i kulturna mjesta Muslimana Bosne nisu u prekidu u odnosu na groblja i kulturna mjesta njihovih kršćanskih predaka. Ni u jednome od njihovih gradova i drugih naselja njihovo pripadanje ne isključuje pravo drugih na drukčija pripadanja. Zato bosanske gradove, principijelno govoreći, određuje prisutnosti crkava, samostana, džamija i sinagoga, te drugih religijskih zaklada svojstvenih različitim zajednicama. Te zaklade su i nasljeđivane i građene, i čuvane i transformirane. Za Muslimane su upravo u njihovom bivanju Muslimanima principijelni razlozi priznavanja prava Jevrejima i Kršćanima, kao drugim i drukčijim, da budu to što jesu.

Rusmir Mahmutćehajić

Niko u toj raznolikosti nema i ne može imati ni prednost niti uskraćenost, što znači ni *a priori* ulogu kolektivnog vladara nad drugim niti kolektivnog podaništva drugim.

Moralnu odgovornost pojedinca ne otklanja i ne relativizira nijedno od njegovih kolektivnih pripadanja. Njegovo ozbiljenje je njegova odgovornost, bez obzira na to ko, gdje i kada on jest.

Budući da homogeni narodi nikada nisu postojali, te da ne mogu ni postojati – pa tako ne mogu postojati ni teritorije koje bi im pripadale mimo prava i drugih koji na njima žive – određivanje drugih i drukčijih, onih za koje se pretpostavlja da nisu istog roda, jezika i historije, te da zato ne mogu pripadati pretpostavljenoj teritoriji, svojstveno je svim evropskim pokretima za nacionalno određenje i emancipaciju.

Jevreji su bili najznačajniji drugi i drukčiji u gotovo svim evropskim nacionalizmima. Svojom

transnacionalnom prisutnošću, te vezom s transcendentnim Bogom, doživljavani su kao drugost nerazrješiva u ideologiji nacionalne emancipacije. Evropski narodi su u trajanju duljem od tisuću godina osvještavani kao sudionici kršćanskog *commonwealtha*, i to u odnosu s dva neprijatelja – jednim izvanjskim koji je određivan teološki, pa zato i ljudski, kao prosta sila, te imenovan Arabljanima, Agarjanima, Ismailićanima, Saracenima i Turcima; i drugim unutarnjim, teološki subverzivnim, s istim svetim naslijeđem ali krivim tumačenjem, koji poriče, izdaje i ubija Krista te tako poput bolesti prodiere u samo tkivo kršćanstva.

Podvrgnuti takvim ideologijama kroz školske i druge programe, Muslimani su sami sebe započeli razumijevati kao “naciju” u značenju tog pojma kakav je prisutan u evropskim prosvjetiteljskim i post-prosvjetiteljskim procesima. Tako su i sami, svjesno i nesvjesno, u svoje slike historije uključili antimuslimanstvo prema modelu antijevrejstva. Kada su i konstruirali predstavu o sebi kao narodu i naciji, pristajali su na poistovjećivanje svojih početaka s turskom okupacijom.

U objektiviziranju unutarnjih i vanjskih neprijatelja za Muslimane Bosne dva su faktora u 20. stoljeću odigrala presudno važnu ulogu – panmuslimanstvo i antijevrejstvo. U oba ta faktora oni su direktno u sukobu s intelektualnim naslijeđem svog i parcijalnog i kolektivnog pripadanja.

Iz evropskih nacionalnih ideologija antijevrejstvo je kapilarno prenošeno među muslimanske sljedbenike različitih oblika evropskih modernih ideologija. Tako je, u slučaju Muslimana Bosne, postupno zamračivano njihovo neposredno historijsko iskustvo života s Jevrejima Bosne, te zamijenjeno imaginacijom nastalom utjecajem najgorih oblika evropskog antijevrejstva i njegovih interpretacija u pseudomuslimanskim ideologizacijama. Takvo antijevrejstvo je u velikoj mjeri prenijeto i preko ranih i klimaksnih oblika nacizma, što je, na emotivnoj razini muslimanske neupućenosti, poslije povezivano s Arapsko-izraelskim sukobom.

U tome sukobu arabizam kao nacionalna ideologija poistovjećivan je s cijelim muslimanstvom, a cionizam s cijelim jevrejstvom. Na toj osnovi nastaju i tumačenja svetih spisa, te afirmiranje svih negativnih iskustava u dugoj historiji odnosa Muslimana i Jevreja. Tako bi danas bilo moguće u najkraćim iskazima odrediti odnose velikog broja Muslimana Bosne prema Jevrejima. Taj

odnos je konstruiran u ideologijskoj slici svijeta. Njegovo nametanje realnosti uzrokuje grotesknost muslimanske predstave Jevreja, koju ispunjavaju površna znanja i mržnje utemeljene na nerazriješenim strahovima.

Nakon što su nacisti uništili gotovo sve Jevreje Bosne, a potomci njihovih susjeda među Muslimanima Bosne, u stoljećima prije tog uništenja, izgubili osjećaj prema njima kao svojoj neposrednoj i nepovredivoj drugosti, dodatno je zamračena i njihova slika o sebi u pluralnoj cjelini. Tako su oni umjesto svijesti o sebi, koja nije moguća bez odgovornosti i prema Jevrejima, njih domaštali kao neprijatelja, te ga postavili na poprište njima nejasnog i dalekog sukoba Jevreja i Arabljana poistovjećenih sa svim muslimanima.

Zato je stavak o Jevrejima kao neprijateljima, zapravo, poricanje *a priori* vrijednosti muslimanskog kolektivism, njegove vrijednosti mimo moralne odgovornosti svakog pojedinačnog svjedoka jednosti Boga, poslanosti Hvala i povratka Njemu. Taj stavak za Muslimane, kada god sebe shvate kao etički nediferenciranu cjelinu, znači da su kao takvi oni sebi najveći neprijatelji.

Kada *muslim* (mirni), što znači pojedinac koji je preko *islama* (mirenja) povezan s Bogom kao *al-Salamom* (Mirom), poriče takvu mogućnost povezivanja bilo kojem drugom čovjeku, on zapravo poriče sebe.

Zato je muslimansko antijevrejstvo, kada god se primijeni kao ideologijska kategorija, poricanje bivanja Muslimanom, što znači antimuslimanstvo.

DA LI JE DOVOLJNO IZVINJENJE?

Jevreji se izvinili jerusalimskom patrijarhu za pljuvanje

Piše: Ljiljana Stefanović

TEL AVIV - Grupa jevrejskih javnih ličnosti i intelektualaca posetila je nedavno jerusalimsku patrijaršiju s ciljem da traže izvinjenje posle učestalih izveštaja da neki mladi ultraortodokсни Jevreji pljuju na hrišćanske sveštenike dok prolaze ulicom.

Delegacija se sastala u jerusalimskom starom gradu sa grčkim pravoslavnim patrijarhom Teofilom III. Jedan član delegacije rabin Ašerman, generalni sekretar organizacije Rabini za ljudska prava, rekao je da na Dan pokajanja, Jom Kipur, Jevreji po tradiciji traže izvinjenje od Boga, ali da greške počinjene među ljudima ne može oprostiti Bog dok onaj ko je kriv ne traži izvinjenje.

Ašerman je naglasio da grupa rabina koju on

predvodi osuđuje pljuvanje. Patrijarh je, govoreći o fenomenu s kojom se suočava sveštenstvo, rekao da se u hrišćanstvu smatra dobrim delom pokazivanje uzdržanosti u takvoj situaciji, označivši pljuvanje odrazom neznanja dela ljudi koji ne razumeju značaj religije i vere.

"Pošto volimo ovaj grad osećali smo da nas se tiče sve što se u njemu događa. Došli smo da se izvinimo uprkos činjenici da mi nismo učestvovali, jer verujemo u zajedničku odgovornost", kazao je Meir Margalit član gradskog saveta iz levičarske partije Meretz.

Izraelski list "Haarec" pisao je nedavno da mladi ultraortodoksni Jevreji rutinski pljuju na hrišćansko sveštenstvo i da u većini slučajeva sveštenici ignorišu napade, ali da ponekad uzvrate.

List je podsetio na slučaj podizanja optužnice protiv učenika jermenskog seminara koji je udario čoveka, jer ga je pljunuo. Ta optužnica je nedavno povučena uz obrazloženje da je okrivljeni bio izložen poniženju, jer su ga godinama pljuvali, dok je u sveštiničkoj odori išao okolo "što je u fundamentalnoj suprotnosti sa principima pravde i dostojanstva".

"Nije potrebno ni pominjati da pljuvanje čoveka dok je u takvoj odeći predstavlja krivični prekršaj", rekao je sudija Dov Polok.

Nedavno je jedan drugi učenik istog seminara bivši kanadski fudbaler Narek Garabedian gurnuo dvojicu Jevreja koji su ga pljunuli, uza zid i pitao ih zašto to rade, a oni su se izvinjavali, pa ih je pustio.

On je, međutim, rekao da pljuvači katkad uzvrate napad. Bilo kako bilo, sve sveštenstvo Jermenske crkve u Jerusalimu tvrdi da su žrtve uznemiravanja, počev od visokih sveštenika do polaznika seminara i da većina ignoriše takve incidente, a ako se žale, policija obično ne nađe one koji su ih pljunuli.

Sveštenstvo Jerusalimske patrijaršije godinama je izloženo pljuvanju i psovanju. "Oni prođu pored mene i pljunu me", rekao je otac Gabriel Bador (78), pravoslavni sveštenik, naglasivši da u većini slučajeva ignoriše incident, ali da mu to nije lako. On povremeno pita mlade Jevreje zašto to čine i šta im je uradio, a ponekad i vikne na njih, a oni pobegnu.

"To se često dešava. Idete ulicom i odjednom oni pljunu bez razloga. Priznajem da me to ponekad razljuti, ali mi smo naučeni da se uzdržavamo i ja tako činim", kazao je glavni sekretar patrijaršije arhiepiskop Aristarhos.

Najteže je očito mladim učenicima verskih seminara da progutaju poniženje, kaže otac Gosan Aljanian iz Jermenske crkve. On im obično savetuje da slučaj prijave policiji.

"Odgovornost za te ljude je na glavešinama ješiva (jevrejskih verskih škola) da ih nauče da se tako ne ponašaju", kaže otac Gosan, koji ističe da nastoji da što manje šteta ulicama starog grada, ali čak se i na maloj razdaljini dešava da ga pljunu četvorica raznih mladića.

Prema namerama slična delegacija, poput ove koja je bila u Jerusalimskoj patrijaršiji, ići će da se izvini jermenskim sveštenicima.

UBIJEN VOĐA PRAVOSLAVNE CRKVE U JAFI

posumnjalo se da je u pitanju međureligijski obračun ili obračun u samoj hrišćanskoj zajednici – zna se da ubistvo nije povezano sa arapsko izraelskim odnosima – policija na pravom tragu

Iz izraelske štampe

Za vreme procesije za Badnje večer, 6. januara, uoči pravoslavnog Božića, u crkvi Svetog Đorđa u Jafi, pokušano je ubistvo istaknutog hrišćanskog lidera Gabriela Kadisa. Dvojica ubica, preobučena u odeću Deda Mraza, po dogovoru je trebalo da ubiju Kadisa. Deda Mraz broj 1 ugasio je svetlo u crkvi, Deda Mraz broj 2, u mraku, nije uspeo da nađe Kadisa, koji je uspeo da pobegne iz crkve. Nažalost, Deda Mraz broj 2 je stigao Kadisa u jednoj od glavnih ulica Jafe i ubio ga sa dva udarca nožem u leđa. Sve pretpostavke o razlozima ubistva za vreme kratke istrage su pale u vodu.

Gabriel Kadis je treći put uzastopno izabran za lidera hrišćanske pravoslavne crkve u Jafi, ali je sa izborom prihvatio i teret prethodnog vođe, koji je tvrdio da je jedna kuća u Jafi njegovo vlasništvo. Kadis je dokazivao na sudu da je kuća vlasništvo arapsko hrišćanske zajednice i bio je pred konačnom presudom u korist crkve. Prethodni vođa je sedam dana pre brutalnog ubistva telefonom pretio Kadisu da će ga ubiti ako ne odustane od sudskog procesa. Da je znao kako će se spor okončati možda bi Kadis postupio drugačije. Kao pravi hrišćanin verovao je u pravdu i to platio sopstvenim životom.

U istražnom postupku advokat osumnjičenih tvrdi da njegovi klijenti nemaju ništa sa ubistvom, jer ne mogu da se prepoznaju u odeći Deda Mraza, kada su snimljeni prilikom izvođenja kriminalnog dela. Osumnjičeni za ubistvo je ponudio alibi, da je u vreme ubistva bio sa jednim prijateljem. Uvidom u telefonske razgovore osumnjičenog utvrđeno je da su on i njegov prijatelj u to vreme bili u različitim delovima grada. Osumnjičeni su u bliskim vezama sa naručiocem ubistva i oni se nalaze u pritvoru.

PREDSEDNIK HITAHUTA IZABRAN ZA PREDSEDNIKA B'NEI B'RIT LOŽE

Vesti iz čaršije

Moše BenŠahar, predsednik Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu, izabran je 26. decembra 2011. za predsednika B'nei B'rit lože Ono-Ezion sa sedištem u Kirjat Onu, a loža obuhvata i naselja Ganei Tikva, Savijon, Ganei Tikva Alef. Članovi B'nei B'rit se međusobno nazivaju braća i sestre i loža ima oko 50 članova. Da bi neko bio primljen u savez mora proći prosvećenje (kidušim) za ložu. Loža Ono Ezion ima braću i sestre u Rišon Lecionu i Šohamu.

Moše BenŠahar, novi predsednik Lože

U Izraelu ima 48 loža sa oko 3.000 braće i sestara. Loža Ono Ecion je jedna od najstarijih u Izraelu, osnovana je pre 40 godina, i među prvima je imala mešovitu porodicu, braće i sestre u istoj loži. Aktivnosti lože su usmerene

na volonterski rad u bolnicama, sa starijim osobama, decom sa određenim problemima i drugo.

Moše BenŠahar je uspostavio kontakt sa Brankom Šnapom, predsednikom lože 676 iz Beograda. Loža 676 je osnovana pre 100 godina, tačnije 1911. godine. Prema odredbama antisemitskih zakona zabranjena je 1940. godine a rad je obnovljen 2004. Loža ima 27 članova.

„Uglavnom se bavimo tradicijom, edukacijom i socijalom“, kaže Branko Šnap, predsednik lože.

„Imamo nekoliko stalnih projekata. Što se tiče socijale već više od 5 godina radimo Projekat čišćenja stanova starih osoba koje su preživele Holokaust. Jedanput mesečno profesionalne čistačice čiste 22 stana starih osoba koje su preživele Holokaust. To je zajednički Projekat naše lože a priključila nam se Loža iz Holandije a potom i Loža iz Švajcarske. Na taj način delimo troškove. Kod bavljenja kulturom i tradicijom tu radimo na više projekata. Već 6 godina organizujemo završnu priredbu za Evropski dan jevrejske kulture. To se dešava na Velikoj sceni u Narodnom pozorištu u Beogradu. Uglavnom se izvode dela jevrejskih muzičara a izvode ih muzičari Jevreji iz Beograda ili Srbije“.

U narednom periodu Moše BenŠahar je dao sebi zadatak da uspostavi kontakte sa ložom iz Zagreba. Srećno! M.F.

ČETVRT VEKA SA ARHIVOM EVENTOV

Cvi Loker, Jerusalem, januar 2012.

Pedesetih godina prošlog veka, Jakir EVENTOV (ranije: Drago Steiner) sa suprugom Etelkom osnovao je u svom stanu u Haifi, Arhiv za očuvanje jevrejske baštine bivše Jugoslavije. Oni su to učinili u okviru t.zv. Muzealno-istorijskog Pododbora budući da se vođstvo "Hitahdut olej Jugoslavija (Udruženje doseljenika) zvalo, po zagrebačkom primeru Saveza cionista, Radni odbor. Tamo su skupljali dokumente iz ostavština i drugih izvora. Bio sam član tog pododbora i povremeno posećivao Eventove kao prijatelj i saradnik.

Od tog ambicioznog plana, do muzeja nije došlo, ali je Arhiv stalno rastao.

Posle smrti Jakira i Etelke, 1986. godine, Arhiv je nazvan EVENTOV i prenesen u Jerusalem, gde je uvršten u "Centralni Arhiv za istoriju jevrejskog naroda" koji deluje u okviru Hebrejskog Univerziteta. Čelnik Pododbora bio je onda Dr. Branko Grossmann, s kim sam saradjivao jedno vreme, ali uskoro sam ostao sam i dalje vodio

Arhiv, sve do 28. decembra 2011. Toga dana predao sam dužnost mojoj bivšoj saradnici u pripremanju PINKAS-a (Lexicona jugoslovenskog jevrejstva) u Yad Vashemu (1982/8), Mirjam Aviezer.

Kod preuzimanja haifanskog materijala trebalo je promeniti tvrde najlonske omote (jer, po ARHIVARIMA, DOKUMENTI "NE MOGU DISATI"), pa ih je sve trebalo prebaciti u papirnate fascikle. Taj posao je obavila Klara Mišić, dok smo za fotografske snimke uveli posebnu kartoteku pod imenom "Fototeka" koju je ustanovila moja pokojna supruga Rachel, a arhivski sredila Hana Abeles, dobrovoljna saradnica (kao što smo svi bili, sem jedne kustoskinje za registraciju novih ulazaka).

Dopisivao sam se (uglavnom elektronskom poštom), s maturantima, doktorantima a i ostalim zainteresovanim ustanovama i osobama.

Uspostavio sam vezu s američkim muzejem Holocausta "US Holocaust Memorial Museum" u Washington D.C. (skraćeno: USHMM) pa je taj muzej presnimio naš materijal do 2007 g., uključio nas u zbirku jevrejske međuratne periodike, na mikro-filmove. Mi sada posedujemo to blago, tako da sada postoji dobar osnovni fond za istraživače, čak izvan Srbije i Izraela. Uostalom, USHMM je snimao i u "Jevrejskom istorijskom muzeju" u Beogradu, ustanovi s kojom održavamo kolegijalnu vezu.

Vodili smo dijalog s dubrovačkom istoričarkom Vesnom Miović; ona je pomogla da se objavi moj rad o zapadnim reakcijama na "slučaj Ješurun:" (obredno ubistvo u Dubrovniku 1622.g.) .Nudili smo joj pomoć na osnovu Indexa "Patresfamiliae" (moje delo, 600 imena), ali nažalost to je ostalo bez nastavka i rezultata.

Tokom navedenog perioda pomagali smo doktorantima i akademičarima iz inostranstva, koje navodim u nastavku, po zemljama porekla:

SAD: David Pickus. Arizona University
Dr. Francine Friedman. Bull State University, Murcie, Indiana; Emil Kerenji, An Arbor University.

Iz USHMM posetili su nas: Glavni arhivar White, Anatol Steck i Therese A. Pollin

Australija: Dejan Vuletić, National University Canberra.

Austrija: Heinrich Kohring

Bosna: Aleksandra Bunčić, Sarajevo University

Croatia: Professor dr. Ivo Goldstein

Israel : Profesor Reuven Mirkin u vezi Rječnika Margela (v.dalje); prof. Michael Birman; dr. Avner Perez; prof. Mose Orfali (upoznavanje Arhiva); Aser Corenipok. Selomo Alboher, autor monografije o Bitolju.

Italia: D'Ellere, Viterbo University.

Nemačka: Klaus Voigt, Carl Bethke; Alexander Korb, iz Berlina; Christina Eckert, Tuebingen University
Makedonija :Jasminka Namiceva, Gradski Muzej, Skopje I Christina Tomovska, Basel University.

Slovenija: Mihaela Hudelja; Janez Premk i dr Dušan Biber (dopisivanje).

Srbija : Attila Pejin; Simha Kabiljo Šutic; Otac Jovan (sada Biskup Srpske pravoslavne crkve u Peći); dr. Krinka Vidakovic-Petrov. Ivana Vučina-Simović.

Od primljenih dokumenata, sve što se odnosilo na Holocaust uputili smo Yad Vashem -u. Spominjem izričito dopisnice "za marljivi rad" - svega 25 reči-koje su zatočenici u Jasenovcu upucivali svojim rođacima ili prijateljima. Jasno je da su autori bili gladni i očajni, a nisu ni preživeli taj najužasniji logor okupirane Evrope I koji su ustaše podigle na domaćem terenu.

Od naših knjiga specijalan interes stručnjaka izazvalo je delo "Nemačko-hebrejski rječnik" (867strana) rabina Moses Margela koji je stvoren i štampan u Požegi, 1906. godine. (V. Mirkin, gore) Margel je kasnije bio pomoćnik rabina i veroučitelj u Zagrebu.

Odgovarali smo i na brojna genealoška pitanja.

Hajfanski fond fotografija i knjiga za priručnu biblioteku smo znatno proširili. Samo da citiram jedan značajniji dokument iz naše zbirke. To je srpski pasoš iz 1867 godine, izdat na nemačkom formularu, u ime "Nj.V. Kneza Mihajla Obrenovića", a označen "za put u Jerusalem, preko Austro-Ugarske i Carigrada)". Vlasnik pasoša bio je Čelebon Avramović iz Beograda, koji je putovao sa suprugom. Na pasošu su štambilji navedenih stanica s potvrdom o povratku putnika beogradske policije. I još nešto :Potpisnik pasoša je Ilija Garašanin, značajni srpski političar koji je tada obavljao funkciju ministra spoljnih poslova. Garašanin je autor ideološkog eseja "Načertanija" (1844).

Arhiv se dva puta selio; prilikom druge seobe podeljen je u dve zgrade. Nalazi se na kampusu Giv`at Ram, u High tech sekciji.

Kao privatni istraživač radio sam u "Centralnom cionističkom arhivu" koji, medju ostalim, poseduje potpunu zbirku jevrejske štampe Kraljevine Jugoslavije.

Mi nismo jedini arhiv u Jerusalimu koji sadrži materijal o jevrejstvu bivše Jugoslavije. Takodje na Hebrejskom Universitetu, na kampusu Harhacofim (Mount Scopus), u Odeljenju za jevrejsku umetnost, nalazi se "Arhiv jevrejskih nekretnina i fizičkih spomenika iz jugoslovenskih krajeva". Tu ustanovu uspešno vodi naš prijatelj arch. Ivan Čerešnješ, s kojim smo u stalnoj vezi. Biblioteku je vodila Ita Lador. Registraciju dokumenata vršili su, osim Mišićke, Mia Rajner,

Maja Kutin, Hana Tuksar-Levi, Saša Čerešnješ i Tamara Ganjev.

Želim da se ovim putem zahvalim svim ustanovama, kao i osobama koje su mi bili uslužni. Njihovo razumevanje i saradnja omogućili su nam povećavanja, proširenje, te, u neku ruku, internacionalizaciju arhive EVENTOV.

ČESTITAMO!

VISOKO PRIZNANJE IVANU ČEREŠNJEŠU

Vesti iz čaršije

Krajem prošle godine na Hebrejskom univerzitetu u Jerusalimu, na prigodnoj svečanosti, uručeno je arh Ivanu Čerešnješu visoko priznanje za višegodišnji rad i akademski doprinos u istraživanju i dokumentovanju jevrejske kulturne, istorijske i religiozne baštine u zemljama Istočne Evrope. Tokom 15 godina predanog rada zaokružen je Ivicin naučno-istraživački poduhvat sa preko 60.000 jedinica samo za zemlje bivše Jugoslavije. Stvorena je impresivna baza koja će se uskoro naći na internet sajtu Nacionalne biblioteke, te će na taj način biti dostupno kompletno nasleđe jevrejskog prisustva na Zapadnom Balkanu svim istraživačima i naučnim radnicima koji se bave ovom tematikom.

arh Ivan Čerešnješ u društvu sa dr Krinkom Vidaković – Petrov na svečanosti u kampusu Givat Ram Hebrejskog univerziteta

Nakon prigodne svečanosti Ivica je održao predavanje pod naslovom Geto kao formulacija habitata među nejevrejima: Grad u gradu, Jevrejske zajednice u Otomanskom Sarajevu, Venecijanskom Splitu i Slobodnoj republici

Raguza (Dubrovnik) u 16. veku, u kome je prikazao istoriju jevrejskih zajednica u istom geografskom i povesnom, a potpuno različitom političkom okviru.

Ako bismo saželi predavanje, Ivica je istakao sledeće: *Getoizacija Jevreja u ranoj Novoj eri obično se tumači kao znak izraženog etničkog neprijateljstva i vjerskog progona upravljeno od dominantne većine ka manjinskoj grupi. Posmatrano u kontekstu urbanog razvoja pak, Ghetto predstavlja jednu vrstu dogovorenog rješenja kompleksnih ekonomskih promjena i pomaka balansa između trgovine i političko-ekonomske moći. Pažljiva studija otkriva Ghetto ne samo kao utočište od srednjevekovne netrpeljivosti nego – paradoksalno – ponekad i kao novu formu tolerancije. Uz to, također obezbjeđuje i uslove za razvoj novih, jačih institucija samoupravljanja među samim Jevrejima.*

U SRBIJI POČINJE PодноŠENJE ZAHTEVA ZA RESTITUCIJU

Pripremila Lili Papo

U septembru/oktobru prošle godine objavili smo u "Mostu" tekst o " Zakonu o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju" u Srbiji. U želji da naši članovi budu informisani na vreme o ovom važnom pitanju, prenosim vam tekst koji je objavila Beta .

Beograd - Javni poziv za dostavljanje zahteva za restituciju biće objavljen danas, a bivši vlasnici moći će da podnose zahteve od 1. marta, najavio je direktor Agencije za restituciju Srbije Strahinja Sekulić.

Rok za dostavljanje zahteva je dve godine, a procenjuje se da će biti podneto oko 150.000 zahteva koji će se predavati na šalterima 150 pošta u Srbiji. Sekulić je rekao da ne očekuje da će biti gužve u poštama prilikom predaje zahteva, ali da će, ako bude potrebno, biti povećan broj šaltera na kojima će se predavati zahtevi. Zahtev za vraćanje imovine mogu da podnesu svi bivši vlasnici oduzete imovine, odnosno njihovi zakonski naslednici i pravni sledbenici, kao i svi zakonski naslednici bivših vlasnika ili svaki od njih pojedinačno.

Podnosilac uz zahtev treba da dostavi i dokumentaciju kojom dokazuje pravnu vezu sa bivšim vlasnikom, kao i rešenje o oduzetoj imovini. Prva rešenja o obeštećenju biće doneta za šest do sedam meseci. Nepotpuni zahtevi će biti odbačeni, ali će podnosilac zahteva dobiti obrazloženje sa spiskom dokumentacije koju je

izostavio, kako bi mogao da podnese novi zahtev. Do kraja godine počće i finansijsko obeštećenje isplatama akontacija u vrednosti 10 odsto od potraživane imovine, odnosno maksimalno 10.000 evra. Za obeštećenje bivših vlasnika kojima imovina neće biti vraćena u naturi obezbeđeno je za 2012. godinu oko 740 miliona dinara, dok u Fondu za restituciju, gde je izdvajan novac od prodaje društvenih firmi, trenutno ima 120 miliona evra. Mreža za restituciju ocenila je ovog vikenda da građani ne treba da žure sa podnošenjem zahteva, jer će njihovi zahtevi biti odbačeni ako bude falio i jedan jedini podatak, ali i zbog toga što u budžetu za ovu godinu nema novca za isplatu i što je izvesno da će promenama Zakona o povraćaju imovine biti uvedena supstitucija.

Koordinator ove organizacije Mile Antić kontrirao je tvrdnjama iz Agencije, rekavši da je u Fondu za restituciju za isplatu svih bivših vlasnika za ovu godinu predviđeno 50 miliona dinara, odnosno nepunih 490.000 evra, što se, može proveriti u Službenom glasniku. Antić je pozvao stare vlasnike da hitno provere da li je njihova imovina koju su prijavili 2006. godine pravilno upisana u bazi podataka pri Republičkoj direkciji za imovinu, jer „smo u preko 90 odsto slučajeva ustanovili da podaci nisu upisani pravilno“.

NEPOZNATO O RABU

Piše Aleksandar Lebl

Još malo pa će se navršiti sedamdeset godina od kapitulacije Italije u II svetskom ratu (3. septembra 1943. godine, objavljeno 8. septembra 1943), oslobođenja logora za slovenačke i jevrejske civilne ratne internirce na Rabu i formiranja Rapske brigade sastavljene od četiri slovenačka i jednog jevrejskog bataljona, koji su uskoro posle formiranja prešli na kopno i otišli u Sloveniju i Hrvatsku, gde su, slučajno istog dana, 3. oktobra 1943, rasformirani, a njihovi borci uključeni u jedinice NOV Slovenije i NOV Hrvatske.

O tome se dosta pisalo, u bivšoj Jugoslaviji i van nje. I ja sam mislio da o gotovo svemu što je s tim u vezi znam dosta i pisao sam na tu temu, što su, pored istoričara, činili i neki drugi moji saborci. Ovih dana doživeo sam veliko iznenađenje kada sam naišao na opis nekih događaja iz tih dana, o kojima ni ja, ni moji ratni drugovi, kojih je danas veoma malo, nismo ništa znali. Proveravao sam koliko sam mogao (na primer, kod dr Antona Vratuše, pomoćnika komandanta Rapske brigade pri osnivanju i dr.) i niko o tome niti je šta znao ni čuo.

Reč je o nekoliko stranica iz knjige Dragoljuba Jovanovića *Muzej živih ljudi 2*. Knjiga je objavljena

1990. godine. Na žalost, ja sam je video tek krajem 2011. U njoj autor, oficir BJV, ratni zarobljenik u Nemačkoj, posleratni oficir JNA, golotočanin, među mnogim temama, opisuje razgovore sa svojim drugom Vladom (ne navodi prezime), takođe golotočaninom, o njegovom učešću u evakuaciji Jevreja sa Raba u Italiju.

Vlado je, kako stoji u knjizi, rođen u selu Donje Klade, tri kilometra poviše Starigrada, gradića u Hrvatskom primorju, koji od Raba i Golog otoka razdvaja Velebitski kanal. Bio je ribar, a posle rata poručnik mornarice. Vlado je jednog dana, neku godinu posle izlaska iz logora (u kojem je izgubio desnu nogu), došao kod autora Jovanovića, u to vreme zaposlenog u Beogradu, i zatražio njegovu pomoć. Pokazao mu je pismo koje je iz SAD dobio od nekog lekara „sa vrlo zvučnom titulom“ (ime se ne pominje). U pismu stoji:

Poštovani gospodine Vlado, dugo sam Vas tražio i nikako, sve do pre nekoliko dana, nisam mogao da saznam Vašu adresu mada sam dobio još odavno podatak da ste živi. Kad pročitate ovo pismo sve će vam biti jasno i nadam se da ćete me se setiti. Ja sada živim u Čikagu, u Americi. Još uvek se bavim lekarskom praksom. Imam veliku porodicu i unuke. I naravno već sam sasvim star čovek. Vi ćete se mene setiti kad vam budem opisao ono što se desilo davno, još u prošlom ratu.

Ja sam Jevrejin ali moja porodica je davno živela u Italiji. U toku rata je moja porodica i ja, sa mnogim Jevrejima iz Italije, internirani smo u logor na vašem ostrvu Rabu. Kad je Italija kapitulirala, posle iskrcavanja Savezničkih trupa, vi ste nas s jednim malim brodićem prebacili u Bari. Time ste nam spasili život.

Dalje se u pismu raspituje kako Vlado živi, šta radi itd. i na kraju kaže kako u znak zahvalnosti želi da mu pošalje jedan lep, veliki automobil. Vlado pita Jovanovića šta misli o tome, pogotovo što ne zna da li bi mogao voziti bez jedne noge, pa saznaje da bi to bilo moguće uz ugrađivanje nekih uređaja. To i piše u odgovoru na pismo iz SAD i na kraju dobija *Oldsmobil* osmak.

Zanimljiva je Vladina priča Jovanoviću o evakuaciji Jevreja:

- A sad mi, Vlado, ... ispričaj sve polako i po redu kako je to onda bilo na Rabu.

- U ono vreme ja sam ti, moj Dragane, bio komandant malog partizanskog brodića... Dva mornara i jednog puškomitraljesca. Narede mi da sa još pet manjih čamaca, u toku nekoliko noći, prebacimo sve Jevreje sa Raba u Bari. Kažu mi u štabu: "Vlado, nećemo još dugo moći da se držimo. Nemci će vrlo brzo stići ovamo namesto Italijana. A sve te na Rabu oni će odmah pokokati. Ti ih prebaci što pre možeš preko mora kod Engleza, pa šta kome bog da. Čuvajte se i brodove čuvajte! 'Ajde sa srećom!..

- Ja sam se pribojavao da ne bude gužve pri ukrcavanju. Noć je bila bez mesečine. More mirno. Idealno za plovidbu. Pošaljem ljude da odmah dovedu logoraše na molo. Njima su već juče javili da budu spremni za transport. Kad ono, niko neće da dođe. Kažu mi mornari: "Druže Vlado, bune se. Neće da idu.

Kažu da će za njih da dođe američka vojska s brodovima. Oni neće da riskiraju svoje živote s nama.“ Jao, majku im kukavičku, vrisnem pa poletim u logor. Svaki minut nam je skup i preskup. Kad pred barakom skupili se i protestuju. Jedan istupi pred mene. On priča, jedan drugi mi prevodi. „Ja sam - veli - poverenik izabran od logoraša i doktor taj i taj. Ja sam odgovoran za njihove živote. Mi nećemo da se ukrcao u vaše čamce i da se davimo u moru. Mi ćemo ovde sačekati američku vojsku!“ – Smrt ćete vi ovde sačekati, uspem da sročim talijanski, pa ga tako zviznem pesnicom u vilicu da se srušio kao prazna vreća pred moje noge.

Potpuno sam se izbezumio. „Vucite ovoga na čelu u brod!“ Ostalima viknem: Po dvojica redom, samo brže, ko neće dobiće kundak u rebra. Za tren oka popunili smo brodove i krenuli punom parom! Tri noći radili smo to a onda su Nemci već presekli taj naš put. Eto šta živ čovek može da doživi, bog te maz'o! Ja sam te večeri tom doktoru isterao najmanje dva zuba a on sad meni zahvaljuje i hoće da mi pošalje dar!...

- Znaš šta, Vlado, ako ćemo pravo, ti si njima zaista spasao živote. Da nisi bio uporan, da si ih poslao u p.m., okrenuo se i otišao oni bi svi otišli u „dušegupku“ u Dahau ili tu negde. Svi oni u Americi ili u Italiji znaju da se to zaista desilo onima koji su ostali na Rabu. Nikakva američka vojska nije stigla do njih!

Kako je moguće da niko od „Rabljana“ ne zna za to? Kada se to dešavalo? U jevrejskom logoru bilo nas je preko 3500. U petom, jevrejskom bataljonu Rapske brigade, bilo nas je 240. Mi smo se brodom „Senj“ 17.septembra 1943. prebacili na kopno u Novi Vinodol. Sa slovenačkim bataljonima u Sloveniju su otišle najmanje 33 jevrejske bolničarke. Oko 200 Jevreja napustilo je Rab za Italiju sa italijanskim vojnicima. Zna se da je na Rabu iz raznih razloga ostalo oko 200 Jevreja, koje su Nemci prilikom iskrcavanja na Rab tek u martu 1944. godine pokupili i preko Risiere (rižarne, pirinčane) u Trstu transportovali u Aušvic, odakle se vratilo svega nekoliko preživelih Blizu 3000 Jevreja prebačeno je na slobodnu teritoriju Hrvatske. Postavlja se niz logičnih pitanja: Koliko je Jevreja za tri noći u šest čamac ili malih brodića moglo biti sa Raba prebačeno u Bari, u pravoj liniji udaljen preko 200 morskih milja (370 km)? Koliko traje plovidba tamo i natrag? Ko je ikad čuo da su u logoru na Rabu bili Jevreji iz Italije? Ako su brodići i čamci bili na molu u gradu Rabu, kako je Vlado mogao da „poleti“ do logora udaljenog odatle 4-5 kilometara? I kako su ih za tren oka popunili?

Nastojaću da ovo pročitaju malobrojni još živi „Rabljeni“ u bivšoj Jugoslaviji, u Izraelu itd. Možda će se naći neko ko može doprineti rešavanju ove zagonetke.

Ukoliko neko može da pomogne u rasvetljavanju ove zagonetke, obratite se redakciji Mosta, mi ćemo vam uspostaviti kontakt sa Aleksandrom Leblom.

BAR MICVA BEJAHADA

Velika porodica Bejahada imaće i ove godine priliku da se od 26. avgusta do 2. septembra okupi u Verudeli, kod Pule, na proslavi punoletstva ove trinaeste po redu manifestacije prijateljstva Jevreja/Židova iz bivše Jugoslavije i sveta. Na Verudeli je Goldman Sachs kupio ceo hotelski kompleks i učesnici Bejahada će biti među prvim gostima koji će uživati u renoviranim objektima.

„Boravak gostiju će biti u organizovan u dva hotela udaljena oko 50 metara jedan od drugog“, kaže dr Vladimir Šalomon, direktor Bejahada. „Hotel Park Plaza Histria (4 i 5 zvezdica) ima sve sobe sa terasama i pogledom na more. Brojne sale, galerije i drugi kapaciteti na raspolaganju su nam sve vreme trajanja manifestacije, koja će biti ispunjena bogatim programom. U drugom objektu, hotel Palma (3 zvezdice), takođe sve sobe imaju pogled na more, a udaljen je 150 metara od plaže“.

Na raspolaganju organizatorima Bejahada su kulturni i istorijski kapaciteti grada Pule, koji je od hotelskog kompleksa na Verudeli udaljen 4 kilometra - 10 minuta autobusom. Posebno će biti organizovan prevoz za goste koji budu želeli da prisustvuju u Puli realizaciji 5 projekata iz bogatog programa Bejahada. Sve ukupno sam grad Pula nudi mnogo više kulturnih i umetničkih sadržaja nego što je to do sada bio slučaj u Opatiji i na Hvaru.

Organizatori su raspisali konkurs za projekte koji će biti prezentovani za vreme manifestacije. Na konkurs mogu da se prijave projekti izložbi umetničkih dela (slike, skulpture, fotografije i dr.), scenskih nastupa (muzički, dramski, plesni), pozorišne predstave, filma, koncerata, predavanja, promocija knjiga i drugih vrsta projekata. Prijave će se primati do 15.06.2012. godine, a šalju se na adresu: BEJAHAD – KULTURNA SCENA, Trg Marka Marulića 18, 1000 Zagreb. Ne treba

sumnjati da će i ove godine u bogatom programu svako imati prilike da nađe ono što će zadovoljiti njegovo interesovanje.

Cene boravka u ekskluzivnim objektima u Verduli su nešto više nego prošle godine, ali je to sasvim razumljivo s obzirom na veći kvalitet ponude. Sedmodnevni aranžman, polupansion, u dvokrevetnoj sobi, u hotelu Palma, košta 400 eura po osobi, a u hotelu Park Plaza Histria 600 eura.

U cenu boravka nije uračunato druženje sa prijateljima, evociranje uspomena, pesma, igra i sve ono zbog čega postoji Bejihad. Vidimo se u Verduli!
M.F.

MUKE SA JEVREJSKIM IMENIMA

Piše Avraham Atijas

Muke s jevrejskim imenima U Evropi, a posebno u balkanskim ili nekim drugim slovenskim državama, jevrejska imena i prezimena su često zadavala, a i danas stvaraju glavobolje nekim službenicima u državnoj administraciji, posebno onima koji ne poseduju šire obrazovanje. Zbog tog neznanja su nastajale slovne greške i u veoma važnim dokumentima kao što su: izvodi iz matične knjige rođenih, venčanih, umrlih i sl. Jevreji, podnosioci zahteva za uspostavljanje ili kasnije izdavanje tih dokumenata, najčešće ne obraćaju pažnju na te detalje, ali kada treba da ih podnesu odgovarajućim službama, recima za vađenje lične karte i pasoše, ponekad dolazi do ozbiljnih nesporazuma, pa i neprihvatanja zahteva, sve dok se uočene greške naknadno ne isprave. Uzmimo kao primer moje prezime – Atijas. U nekoliko slučajeva na dokumentima se pojavljivalo prezime – Matijas ili Matija. Ili, prezime bez slova "j". Moj otac Naftali je za života imao grdni problem sa svojim ličnim imenom, jer se smatralo da je vezano za naftu, pa bi mu upisivali ime "Nafto"! Zbog toga se posle Drugog svetskog rata deklarirao kao Buki, kako su ga u porodici i zvali, što bi po sefardskom značilo "sin-prvenac" (verzija originalnog hebrejskog naziva "behor"). Kada je preminuo, ipak je u njegovoj umrljici, pored Bukija, bilo upisano i pravo ime - Naftali. Na njegovom nadgrobnom spomeniku klesar je pogrešno ugravirao prezime – Atijaš , a nakon naše intervencije, "majstor" nije uspeo da potpuno izbriše poslednje slovo! I mojoj majci Reni su upisivali imena Irena i Lena, što je navelo da prihvati i ime - Lenka. U mnogim jevrejskim porodicama postoje brojni slični primeri. U Izraelu se, srećom, gotovo nikad ne greši kod upisivanja jevrejskih prezimena, pa ni mojeg, posebno na hebrejskom jeziku. Na ivritu je sasvim svejedno da li je neko ranije imao

prezime Atias, Atijas ili Attias! Međutim, ako je u dokumentu neophodno to prezime upisati u latiničnom pismu, mora se ipak skrenuti pažnja službeniku da naznači jednu od tri navedene varijante imena. Povučem vlastitim interesovanjem, želeo sam da, barem približno, utvrdim koliko porodica s mojim prezimenom živi u Jerusalimu, gradu čiji sam i ja građanin. Jedini pouzdani izvor ove informacije našao sam u telefonskom imeniku grada. Bio sam veoma iznenađen kad sam utvrdio da u tom gradu, barem sa registrovanim fiksnim telefonima, ima čak 160 porodica Ati(j)as, a među njima i sedmoro koje nose ime Avraham (gotovo svi nekadašnji Avrami ili Abrami su u Izraelu postali Avrahami/Abrahami!). Ako bi se tome pridodalo i još nekoliko Atijaš-a, kao i 120 prezimena Atija (na hebrejskom počinje sa slovom "ajn", a ne sa "alef"), onda bi se taj broj značajno uvećao. Naime, po mišljenju nekih ovdašnjih jezičkih stručnjaka, ovo poslednje prezime je u španskoj dijaspori verovatno dobilo na kraju reči slovo "s" da bi zvučalo španski. Ovu statistiku iz ostalih izraelskih gradova nisam uradio, ali je izvesno da u Izraelu živi više stotina mojih prezimenjaka. Jedno je sigurno, a to je da ogromna većina izraelskih Ati(j)asa vode poreklo iz severnoafričkih arapskih država (Magreba), pre svega iz Maroka. Ipak, moji prezimenjaci, bez obzira na to poreklo ili da su s nekih drugih prostora, svi su oni Sefardi, što znači da su vekovima pre progona od strane Inkvizicije krajem 15. veka, imali zajedničku domovinu - Španiju!

In Memoriam

Mirjam Sternberg-Laron, supruga našeg člana Danka Sternberga, preminula je 1. Januara ove godine, nakon teške bolesti; ožalošćeni su i njena dva sina, Jonatan i Asaf, te četiri unuka.

Mirjam je bila pjevačica, soprano-solistica u "staroj" Izraelskoj Operi, onoj pod vodstvom poznate Eddis de Phillip.

Danko ima duge "račune" sa prestupcima godina: njegova majka, Serena, rodnom iz Tuzle, rođena je prvog dana dvadesetog stoljeća, naime 1/1/1900; 1/1/1918 se je zaručila za Vilima Sternberga iz Osijeka, a 1/1/1919 su se vjenčali u Beču).

Crvenokosi Drago, Dankov brat (bivši partizan i svima poznat pod nadimkom Repica), je umro zadnjeg dana ovog sudbonosnog stoljeća, tj., 31/12/1999.

Majka Serena je nosila još jednu "historijsku odgovornost". U njenoj ranoj mladosti, u Tuzli, "ašikovao" joj je jedan mladi Srbin iz nekog sela u okolici, koji je došao u Tuzlu na gimnaziju. Osim etničkih, religioznih i sličnih preprijetki, oboje su bili i premladi da bi se takva veza mogla ostvariti; a da bi se mogla, tada bi taj mladić vjerovatno ušao u pekarske i pecarske (one vrhunske bosanske

šljivovice) poslove svog punca i držao se daleko od srpskih nacionalnih poslova, ne bi usred Sarajeva pucao na Franza Ferdinanta, ne bi počeo Prvi svjetski rat, austrougarska Monarhija se ne bi raspala, kraljevina Jugoslavija ne bi ni nastala (da bude nakon 23 godina poražena i rastrgana), a onaj paranoični i frustrirani austrijski desetar sa Čaplinskim brkovima bi se vjerojatno vratio u njemu dobro poznate sirotinjske četvrti Beča, da bi od tamo opet i uzalud pokušavao da ga prime na Akademiju umjetnosti...

Ime onog srpskog mladića koji je promašio da udje u židovske poslove, jasno, bilo je: Gavrilo Princip...

DONACIJE

- 50 NIS u spomen na **Kabiljo Josefa i Ester** „**Bukice**“, roditelje Špicer Side.
- 50 NIS u čast praunuka **Kaufman Ido**, kome slavimo Bar Micvu. Prababa Sida i Milan Špicer

GINISOV REKORD JOŠ JEDNO PRIZNANJE IZRAELU

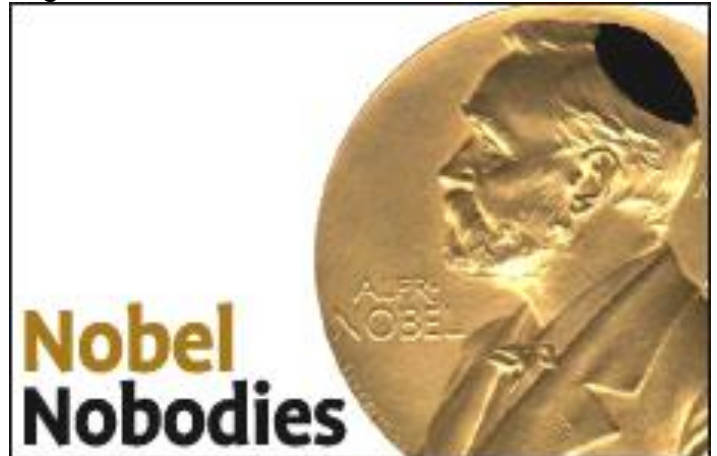
Associated Press

Izraelu priznat Ginisov rekorder za najveće predavanje iz hemije
Izraelsko Ministarstvo nauke i tehnologije dobilo je priznanje Svetskih rekorda Ginisa za najveću lekciju iz hemije, potvrdila je Ginisova portparolka An-Liz Rouse (Anne Lise Rouse). Ministarstvo je 22. septembra ove godine organizovalo predavanje na 13 lokacija koje je privuklo 4.207 učesnika. Oni su rekonstruisali eksperiment koji je u svemiru izveo pokojni izraelski astronaut **Ilan Ramon**, koji je poginuo u nesreći spejs šatla Kolumbija 2003. godine. Prethodni rekord zabeležila je Belgija predavanjem na jednom mestu na kome je bilo 562 učesnika, navodi AP. Direktor Ministarstva Menahem Grinblum rekao je da Ginisovo priznanje donosi dodatnu počast sveta nauci Izraela.

NOBELOVA NAGRADA I JEVREJI

Od kada je ustanovljena Nobelova nagrada 1901. godine, do danas je ovo visoko priznanje dobilo 850 istaknutih naučnika, pisaca, javnih radnika... Od svih „nobelovaca“ koji se nalaze na ovoj listi, 170 su Jevreji ili 20% ukupnog broja, ne uzimajući u obzir u kojim državama deluju. Prema nekim mišljenjima, ove godine

smo ponovo, delimično, „uskraćeni“ za ovo veliko priznanje, jer samo pet Jevreja je dobilo Nobelovu nagradu?! Daniel Schechtman, za hemiju, Saul Perlmutter, sa još dvojicom kolega za dostignuća u fizici, jedan od njih je Adam Riess, Ralph Steinman, psihologija i Bruce Beutler, medicina. Umesto da smo zadovoljni, mi kažemo da su ove godine samo petoro Jevreja dobili ovo visoko priznanje, što će reći da smo stvarno neskromni, jer Švedska akademija je u 2011. godini dodelila ukupno 13 (jevrejski srećan broj) Nobelovih nagrada.

Istina je da smo imali još kandidata koji su zaslužili ovo priznanje, ali sličan je slučaj i sa kandidatima iz drugih zemalja koji su ove godine ostali uskraćeni. Kada sam nedavno sa jednim prijateljem razgovarao na ovu temu, nabrajao je ko je još od Jevreja trebalo da dobije ovo priznanje. Pitao sam ga da li bi bio zadovoljan da su svih 13 nobelovih medalja dodeljene Jevrejima? Odgovorio je da bi bio, a ja mislim da je bio neiskren, jer da je to bio slučaj, sigurno bi žalio što akademija ne dodeljuje bar 23 medalja godišnje, jer njegova lista je bila poduža. M.F.

ŠPIJUNSKI RAT U LIBANU

DŽEMS BOND JE POČETNIK U ODNOSU NA ONO ŠTO SE DEŠAVA NA TERENU

Miroslav Lazanski, Politika

Bejrut je na putu da povрати staru slavu špijunske prestonice Bliskog istoka, sve je opet kao nekada osamdesetih godina prošlog veka. No, ovaj put su suprotstavljene strane Hezbola i američka CIA, a uz dva „glavna igrača“ nastupaju i libanske, iranske, sirijske, izraelske, turske, ruske i jordanske obaveštajne i kontraobaveštajne službe. Hezbola tvrdi da je pohvatao desetak agenata CIA-e, dok istovremeno u Teheranu kažu da su i oni razotkrili mrežu momaka iz Lenglija

Američka ambasada u Bejrutu sve to demantuje, ali neimenovani zapadni izvori potvrđuju „da je nečega, ipak, bilo”.

Razlog najnovije faze obavještajnog rata na Bliskom istoku svakako jeste iranski vojni nuklearni program. Taj program Izraelci i Amerikanci pokušavaju da zaustave, ili uspore na svaki način, od sajber virusa koji su potpuno poremetili programe rada iranskih centrifuga sa uranijumom, do atentata na najznačajnije iranske nuklearne stručnjake. Vozite se tako automobilom ulicama Teherana, približi vam se neki klinac na motociklu, malo se sagne iza vašeg auta i prilepi vam neku „stvarčicu”. Posle nekoliko stotina metara veliko „bum” i nema više iranskog nuklearnog stručnjaka. U jednom danu u Teheranu bilo je tako dva puta „bum”.

Kada ni takve suptilne metode ne rešavaju u potpunosti problem, obavještajne i kontraobavještajne službe pribegavaju ubacivanju svojih agenata u protivničke redove. Bejrut je idealno mesto za „transfere” takve vrste, nešto kao Lisabon, ili Kazablanka u Drugom svetskom ratu.

U Bejrutu je Hezbola na domaćem terenu, jer je etabliran i u politički život Libana kao politička, društvena, vojna i teroristička organizacija pod velikim uticajem Teherana. Veliki savet, ili Šura Hezbola stalno informiše Irance o svojim aktivnostima. Naime, Hezbola, ili Islamski džihad, osnovan je još 1983, trenutno ima oko 3.000 aktivnih pripadnika, od kojih je njih oko 500 direktno uključeno u terorističke aktivnosti. Glavne lokacije Hezbola su u zapadnom Bejrutu i u dolinu Beka, takođe u Libanu. Lider Hezbola je Hasan Nasrallah, a u vrhu organizacije su još i šejk Muhamed Husein Fadlallah, zamenik Nasrallah, šejk Naim Kasem, te glavni savetnik Nasrallah, Husein Kalil.

Hezbola je vrlo žilava teroristička organizacija, okuplja mlade ljude od 27 do 35 godina života. To je klasična gerila terorističke provenijencije, ali sa vrlo snažnom obavještajnom i kontraobavještajnom komponentom na lokalnom i regionalnom nivou. U nekim obavještajnim i kontraobavještajnim aktivnostima Hezbola je decentralizovan po principu udarnih trojki i primenjuje asimetrične metode ratovanja u skladu sa svojom hibridnom organizacijom.

Utemeljenje među civilnim stanovništvom vrlo je snažno, a javnost je suštinski element Hezbolahovog pristupa. Nije slučajno vođa Hezbola Hasan Nasrallah stručnjak za psihološko ratovanje. Sve što Hezbola radi i uradi nastoji da odmah i propagandno iskoristi. U tome mu pomaže i vrlo kvalitetna elektronska oprema za

radio-izviđanje i emitovanje dobijena od Irana i Severne Koreje.

Ko je sve koga uhapsio u piceriji u Bejrutu teško ćemo precizno saznati. Verovatno tu ima i dvostrukih agenata, možda je reč i o fingiranom hapšenju da bi se neke druge stvari provukle i pokrile. Koliko je tu CIA izgubila, ili je dobila poturivši iskorištenu „robu bez značaja”, zašto se Mosad tu mnogo i ne spominje, jesu li hapšenja u Bejrutu i Teheranu samo slučajna vremenska koincidencija?

Ili se to prošle godine u avgustu zamenik šefa ruske vojne obavještajne službe GRU, general Jurij Ivanov baš slučajno udavio kupajući se u jednom malom sirijskom mediteranskom mestu. Gde baš da se utopi u Siriji? A jedini je on lično znao sve ruske agente GRU u inostranstvu, posebno na Bliskom istoku. I utopio se kupajući se u moru...

STALJIN POKUŠAO UBITI TITA

Tito Staljinu: Prestani slati agente da me ubiju. Bit ću prisiljen poslati jednog čovjeka u Moskvu i neće biti potrebno da šaljem drugog.

Priredio Milan Fogel

Dugogodišnja misterija prekrivena velom tajne najverovatnije dobija potvrdu u najnovijim istraživanjima istoričara i publicista. Moguću potvrdu o jednom planiranom atentatu pronašao je istoričar Ljubodrag Dimić u Zborniku dokumenata jugoslovensko - sovjetskih odnosa 1945-1956. godine, koji sadrži 200 do sada neobjavljenih dokumenata iz ruskih arhiva.

General KOS-a Marijan Kranjc je jedan od onih koji su tvrdili da su pokušani atentati na Tita, ali nijedna tvrdnja do sada nije dobila potvrdu. Kranjc, koji je dugo godina radio u Titovom obezbeđenju, tvrdi da je na Tita planirano ili pokušano 57 atentata.

Na osnovu uvida u transkript razgovora Tita i Staljina, istoričar Dimić dopušta mogućnost da je pronašao potvrdu o „medicinskom atentatu”. O čemu se radi? Tito je februara 1947. osećao bolove u donjem delu stomaka. Najbolji slovenački lekari Bogdan Breclj, Ivan Tavčar i iskusna sestra Livija Merlak konstatovali su zapaljenje slepog creva. Na Brdu kod Kranja pripremljena je prostorija za operaciju maršala. I tada, dok se tim pripremao za operaciju, u vilu su se kroz mećavu probila dva ruska lekara koja je poslao lično Staljin. Tito, da ne bi dodatno zaoštravao odnose sa Kremljom, odlučio je da ga

operišu ruski lekari. Nakon operacije Titu nije bilo dobro. Osećao je strašne bolove, rana se zagnojila i posumnjalo se da su ruski lekari izvršili operaciju zatrovanim instrumentima. Prema kazivanju Generala Žeželja, koji je bio prisutan u vili na Brdu kod Kranja, rusi su se ponašali izgubljeno, puno su pili i pušili, podnapiti su bauljali po vili, bili su nervozni i Žeželj ih je jednog momenta zaključao u sobu i pozvao Titove lekare, koji su odmah obavili novu operaciju. Ruski lekari su, navodno, vraćeni u mrtvačkim sanducima.

Tito (u sredini) sa saborcima 1944. u Drvaru, snimljeno neposredno pred nemačku invaziju na partizanski vrhovni štab

Riječki novinar i publicist Vjenceslav Cenčić u knjizi "Atentati na Tita" detaljno je opisao planove i pokušaje nekoliko atentata na Tita. Prema rečima Cenčića Tito je reagovao direktno se obraćajući Staljinu. „Sovjetski istoričar Roj Medvedev“, kaže Cenčić, „prvi je otkrio da je posle Staljinove smrti u njegovom radnom stolu pronađena Titova poruka u kojoj je pisalo: 'Druže Staljin, prestani slati svoje agente u Jugoslaviju s nalogom da me ubiju. Uхватili smo već sedmoricu Tvojih ljudi koji su nameravali da to učine. Ako se to ne obustavi, ja ću biti prinuđen da pošaljem čovjeka u Moskvu i, ako to učinim, neće biti potrebno da šaljem drugog'. Taj dokument se nalazi u arhivu NKVD-a u Moskvi i imao sam prilike da ga vidim i pročitam“.

Vjenceslav Cenčić je detaljno opisao i poslednji pokušaj ubistva predsednika Tita u Zagrebu 1976. godine. U jednom intervjuu povodom tog događaja Cenčić kaže: „O atentatu su prvi saznali obavještajci Sovjetskog Saveza i odmah upozorili jugoslavenske vlasti. Tita se namjeravalo ubiti za vrijeme posjete Zagrebačkom velesajmu u rujnu 1976. godine, a atentat su trebali izvršiti ustaško-albanski teroristi. Glavni ideolog bio je Branko Jelić, nositelj emigrantske ustaške politike, a atentat se pripremao u Trstu gdje su hrvatski i albanski

emigranti, proustaški nastrojeni, bili spremni da dođu u Zagreb i likvidiraju Tita i njegove suradnike. Oni nisu imali pojma da je među njih ubačen agent Sovjetskog KGB-a i da je redovito javljao novosti u Moskvu, a ovi svom Veleposlanstvu u Beogradu koje je bilo u stalnom kontaktu s najodgovornijim ljudima u Jugoslaviji. Predsjednik Tito je 15. rujna posjetio Zagreb gdje je gradu uručio Orden narodnog heroja, zatim posjetio mjesta u Hrvatskom zagorju, a sljedećeg jutra oko 9 sati došao na Zagrebački velesajam. U jednom trenutku u Titovu osiguranju došlo je do gužve, a u dvoranu je došlo desetak osoba iz Titove pratnje i počelo skidati sve električne instalacije i rezati sve kablove. Predsjednika Tita i njegove

najbliže suradnike i domaćine ugurali su u jednu prostoriju. Mnogi Zagrepčani, deseci tisuća, bili su zbunjeni i nisu znali što se događa. Samo je šef osiguranja preko radio-stanice dobio obavijest da je ispred banke u Paromlinskoj eksplodirala bomba i da je demolirana prednja strana zgrade banke. Dan ranije na tom mjestu bilo je više od tri tisuće djece, pionira.

Kad se to dogodilo, pitao sam jednog djelatnika iz službe osiguranja, prijatelja, koji je rekao da je podmetnut eksploziv i da nisu promijenjeni datumi i pomaknuta satnica, stradali bi ljudi, a najviše djeca. Iza planiranog atentata na Tita stajale su emigrantske organizacije u Sjedinjenim Državama i emigrantski centar u Bruxellesu koji su financirali atentat u glavnom gradu Hrvatske Zagrebu i koji su pokušali izvršiti njihovi suradnici u Trstu i Zagrebu (spomenuo je novinare jedne zagrebačke neovisne kuće – op.A.Č.). Neki su uspjeli pobjeći, a drugima je suđeno u Zagrebu. Tito se grozno osjećao i najteže mu je bilo da su ga htjeli ubiti u Zagrebu i da je među atentatorima bilo Hrvata koji su, nažalost, pokazali terorističko lice. Istodobno je bio radostan zbog toga što nitko od dece i ljudi nije nastradao.

Kada već pričamo o atentima samo da spomenemo da je najveći broj atentata pokušan na kubanskog lidera Fidela Kastru, 638, i to je podatak koji je ušao u knjigu Ginisovih rekorda.

GADAFI HEROJ GODINE U AMERICI

Piše Milan Fogel

Internet mreže sve više zadaju glavobolju vlastima u najdemokratskijim zemljama na svetu. Dok su demokratske vlasti zapada kritikovale Kinu, Iran i neke druge zemlje zbog zabrane pojedinih internet mreža na njihovom prostoru, navodno zbog lošeg uticaja na stanovništvo, pre

svoga se misli na mlađu populaciju, sada su i same suočene sa sličnim problemom i ne znaju kako da reaguju.

Kada su preko interneta poslali pozivi na „socijalnu revoluciju“ u Egiptu, Tunisu, Maroku, zapad je pozdravio demokratsko pravo naroda na sopstvenu budućnost. Tada se videlo kako preko interneta brzo stižu informacije do čitalačke publike, a s druge strane i neočekivano brza reakcija čitalaca, budućih buntovnika. Nijednu revoluciju ne podižu ljudi u godinama, to je posao mladih, čak i onda kada su na njihovom čelu sredovečni političari. Nažalost, veliki deo populacije mladih ljudi nema posla, a internet je danas dostupan skoro svima, govorimo o privredno razvijenim zemljama sveta. U Americi je, prema poslednjim prošlogodišnjim podacima, nezaposleno 17,1 odsto radno sposobno mladih do 25 godina starosti, u Nemačkoj 20,9%, a u Španiji 46,2%, da ne govorimo o nezaposlenosti u „Trećem svetu“. Ti mladi ljudi, ne samo nezaposleni, provode više vremena pred kompjuterskim ekranima i veoma brzo su dobili priliku da iskažu svoj stav prema društvenim problemima. Besplatna zabava, kojekakve igrice preko interneta, očigledno više nije dovoljna nezaposlenim mladim ljudima, oni traže posao, rešenje stambenog problema, podizanje sopstvene porodice, a ne život pod okriljem roditelja, koji i sami jedva sastavljaju kraj sa krajem u ekonomskoj krizi koja nekoliko godina unazad drma svetom. Otuda je sasvim jasan bunt mladih, iako deluju kao neorganizovane skupine, koje čak nisu u stanju ni da jasno i jedinstveno iskažu svoje zahteve za socijalnim promenama. Za divno čudo „Internet revolucija“ je krenula iz zemalja koje ne mogu da se pohvale masovnim korišćenjem visoke kompjuterske tehnologije, ali je zato brzo stigla do Wall Street-a i počela da se širi Evropom. Vladama na zapadu je jasno da represivnim merama ne mogu da slome bunt mladih, ali će sigurno naći rešenje za kontrolu, da ne kažem cenzuru, internet sajtova. Jedan takav zakon, pod okriljem zaštite autorskih prava, ovih dana se našao pred senatom SAD.

Koliko neprijatnosti može da donese internet vlastima videlo se krajem prošle i početkom ove godine kada je Amnesty International, globalna organizacija za zaštitu ljudskih prava, sa filijalama u preko 150 zemalja sveta, pokrenula u Americi, preko internet mreže, anketu o izboru „Heroja za ljudska prava 2011. godine“. Na prvom mestu se našao ubijeni libijski lider Moamer El Gadafi, a za njim su kaskali Majkl Džekson i Nabel Radžab, aktivista za ljudska

prava iz Bahreina. Anketa je trebalo da traje do kraja januara ove godine, ali je glasanje iznenada prekinuto sa obrazloženjem da je završeno predlaganje kandidata za ovo visoko priznanje. Analitičari procenjuju da ovakav rezultat neće biti zvanično objavljen, posebno ne u momentu kada je zvanična vlast do nedavno slavila rušenje diktatora, koji je samo mesec dana pre napada na Libiju trebalo da primi nagradu Ujedinjenih nacija za doprinos ljudskim pravima. Možemo da postavimo pitanje da li su anketirani Amerikanci odgovorniji nego njihova vlast, ali možemo i da se upitamo da li je rezultat ovog glasanja reakcija naroda, u stvari, revolt zbog nemogućnosti da se izvedu tražene socijalne promene.

LOV U IZRAELU

Piše Milan Fogel

U Izraelu lov, kao sport, ako bismo sudili po broju lovaca, oko 2.300 registrovanih, nije toliko razvijen. Naravno, najinteresantnija lovna područja su uglavnom na severu Areca, u manje gusto naseljenim područjima, tamo gde su životinje uspele da sačuvaju svoja staništa. U tome im pomaže i država, koja drži pod strogom kontrolom pravila lova. Pre svega, svaki lovac mora imati dozvolu, što ne znači da i kod nas nema lovokradica. Nadležno ministarstvo strogo vodi računa o životinjama koje se smeju ubijati. Kada je jedno vreme bilo dozvoljeno da se ubijaju jeleni, za kratko vreme su skoro bili istrebljeni sa naših područja. Koje životinje se smeju ubijati regulisano je zakonom i trenutno je dozvoljen lov uglavnom na pernate životinje (divlje golubove, patke, fazane i neke druge). Dozvoljen je i lov na divlje svinje, ali to ne znači da će biti dozvoljen i ove godine, pošto je zapaženo da se broj divljih svinja rapidno smanjuje. Lovci nisu zadovoljni, jer, tvrde oni, lov pomaže uništavanju štetočina koje ugrožavaju poljoprivrednu proizvodnju. Tako je trenutno zabranjen lov na zečeve, iako se zna da se zečevi brzo razmnožavaju, pa je moguće da će lov na zečeve biti ponovo odobren.

Zakonodavac i lovci suočeni su sa još jednim problemom, a to su verska pravila, te je lov za Šabat zabranjen. Znači, smatra se da je lov rad, a ne sport. Moramo reći da je lov kao sport u potpunoj suprotnosti sa tumačenjima Talmuda (Avoda Zara). Cenjeni Rabin Landau iz Praga je u 18. veku naveo nekoliko razloga zašto Jevreji ne bi trebalo da se bave lovom kao sportom:

1. Lov prouzrokuje bol životinjama, što je po jevrejskim zakonima zabranjeno.
2. Lov besmisleno uništava božja bića.
3. Lov je karakteristika đavola, iako su Esau i Nimrod obojica bili lovci

4. Lov indicira na okrutno ponašanje. Jedan od božjih atributa je milosrđe, koje je antiteza okrutnosti.

5. Lov je opasna aktivnost.

Lov zbog hrane bi teoretski bio dozvoljen, ali je problem što je ubijanje životinja u lovu praktično nemoguće po pravilima košer ishrane.

Pošto je Bog stvorio sva bića na zemlji sa nekim razlogom, ubijanje sitnih životinja (miševa, pacova...) stvara dodatne dileme kod onih koji se bore protiv tih štetočina.

Isti je slučaj i sa insektima. Čuveni kabalista, Arizal, iz 16. veka je rekao da je duhovna neosetljivost ubiti čak i mrava bez razloga. Jedan rabin je umesto odgovora postavio pitanje: Zamislite da ste vi hirurg, sutradan imate zakazanu tešku operaciju, treba da spasete jedan ljudski život. Oko tri ujutro počne da vas napada jedan komarac i ne dozvoljava vam da spavate. Ako sutradan umorni odete na operaciju, ona može biti kobna za pacijenta. Šta biste vi uradili? Iz ove kratke priče može se izvući samo jedan zaključak: Možete ubiti komarca, ako to služi ljudskoj svrsi. Bog je stvorio sve na svetu za dobrobit ljudskoj vrsti. Zato čovek može da jede životinje, goveda, na primer, ali istovremeno mora i da ih čuva, kako ne bi izumrle.

SPASAO HITLERA

DA LI JE BAŠ MORAO?

Iz strane štampe

Nedavno otkriće isečka iz novina Donauzeitung iz 1894. godine ponovo je aktuelizovalo priču o spašavanju Hitlera kada je, navodno, kao dečak propao kroz tanak led reke In, a spasao ga njegov vršnjak Johan Kiberger, koji je kasnije postao poznati sveštenik. U to vreme Hitlerova porodica je živela u Passau, malom gradu na austrijsko-nemačkoj granici.

U pronađenom novinskom tekstu se navodi da je hrabri drug, u stvari sin vlasnika kuće u kojoj je živela Hitlerova porodica, bez oklevanja skočio u ledenu vodu da spase dete koje će postati najveći monstrum u istoriji čovečanstva.

Hitler nikada nije potvrdio ovu priču, verovatno zbog toga što mu je smetalo da ga je spasao neko ko je kasnije postao sveštenik i jedan od najpoznatijih evropskih orguljaša. Hitler je prezirao crkvu, a priznanje da ga je spasao crkveni čovek se ne bi uklapalo u predstavu o čoveku koji je spasilac Nemačkog rajha.

Ane Elizabet Rozmus, nemačka književnica, objavila je knjigu „Bekstvo iz Pasaua“ u kojoj

opisuje isti događaj i tvrdi da je spašeno dete bio Hitler. „U Pasauu su svi znali za to“, tvrdi Rozmusova. „Između ostalog, znalo se i da nikada nije naučio da pliva i da nije mogao da vidi bez naočara“, dodala je ona.

NEHUMANOST BEZ GRANICA **MILION DOLARA ZA SVAKOG** **OTETOG IZRAELSKOG** **VOJNIKA**

Associated Press, SAD

Novčane nagrade iz Saudijske Arabije pojavile su se u vreme puštanja na slobodu izraelskog narednika Gilada Šalita koga je Hamas držao zatvorenog u Gazi više od pet godina u zamenu za više od hiljadu zatvorenika kod Izraelaca.

Pripadnik saudijske kraljevske porodice povećao je na milion dolara nagradu koju nudi za zarobljavanje svakog izraelskog vojnika koji se može razmeniti za palestinske zarobljenike.

Princ Kaled bin Talal, brat milijardera princa Alvalida bin Talala, rekao je u telefonskoj izjavi za saudijsku televiziju al-Dalil da je njegova novčana nagrada odgovor na izraelske pretnje saudijskom šeiku Avadu al-Karaniju koji je ponudio 100.000 dolara za zarobljavanje jednog izraelskog vojnika, prenosi AP.

SAČMO U JEVREJSKOJ PORODICI

Iz autobiografije i biografije Luja Armstronga

Luj Armstrong, legenda džezza, rođen je 1901. godine u siromašnoj porodici u New Orleans-u. Njegovi deda i baba su bili robovi. Otac je veoma rano napustio porodicu, a majka, Meri En ili Mejen, kako su je zvali, uglavnom je radila kao služavka kod belih poslodavaca i moguće je - premda nije sigurno - da je nešto novca zarađivala baveći se, uzgred, prostitucijom. (Trebalo imati u vidu da se u to vreme u podkulturi Storitvila, gde je Armstrong živio, na prostituciju gledalo gotovo kao na normalan način zarađivanja za život; Armstrongova prva žena bila je prostitutka.) Mejen zauzima značajno mesto u Armstrongovom emotivnom životu. Ma koliko ga je s vremena na vreme zanemarivala, izgleda da ga je zaista volela, a on je tu ljubav uzvraćao.

No, kada govorimo o Sačmovom detinjstvu, taj nadimak je dobio kasnije, biografi se razlikuju po pitanju ko ga je odgajao dok nije krenuo u školu,

a i kasnije. Prve zvanične biografije govore da su o Sačmu brinuli baba i deda. Međutim, u Sačmovoju autobiografiji, deo „Jevrejske porodice u New Orleansu“, piše „Ja sam imao sedam godina, ali sam lako mogao da vidim nebožnički odnos belaca prema siromašnim jevrejskim porodicama“. Jevrejski imigranti iz Litvanije, muž i žena Karnovski, ponudili su Sačmu krevet, hranu, ljubav i duhovni mir. Postali su druga porodica za malog Sačma. Prema jednoj verziji Karnovski je kupio Sačmu prvu trubu.

Samouk, muzički neobrazovan, nije znao ni da čita note, odmah je počeo da svira. Prvo na ulici, zatim u školi, gde je brzo postao šef malog orkestra, a zatim u barovima, gde se svirao džez. Istovremeno je radio najteže fizičke poslove, jer je vrlo rano postao hranilac porodice.

U surovom i siromašnom okruženju, Sačmo je kao dete odmah pokazao genijalan muzički talenat, koji ga je već u najranijoj mladosti izdvojio od drugih budućih muzičara. Sa 23 godine stekao je među kolegama reputaciju najvećeg živog džez muzičara. Do svoje 28 godine načinio je niz gramofonskih snimaka koji ne samo da su izmenili puteve razvoja džeza, a samim tim i razvoja zapadne muzike u celini, već i danas čuvaju svoje mesto među najvišim dometima ovog muzičkog područja.

Luj Armstrog je postao svetski ambasador dobre volje, njegova humanost je verovatno proistekla iz teškog detinjstva, nepravdi koje su ga okruživale, i do kraja života pomagao je drugima. U tome sigurno ima udela i porodica Karnovski, koja ga je naučila stvarnom životu i odlučnosti, koja mu je pomogla kada je to bilo najpotrebnije. Njihova podrška u detinjstvu, ostavila je traga tokom njegove cele karijere. Sačmo je govorio Jidiš i nosio oko vrata Davidovu zvezdu do kraja života.

AVRAM GRANT NOVI TRENER PARTIZANA

Iz beogradske štampe

Nakon nemilih događaja u Fudbalskom klubu Partizan, iz Beograda, na mesto uspešnog dosadašnjeg trenera Aleksandra Stanojevića doveden je Avram Grant iz Izraela. Avram Grant je dokazani fudbalski stručnjak i njegov zadatak je da uvede FK Partizan u društvo najboljih fudbalera Evrope.

Avram Grant nije želeo da komentariše otkaz koji je uručen Stanojeviću, rekavši da ga potpuno razume, jer je i sam prošao slično kada

je samo tri dana pošto je njegov tim Čelsi izgubio utakmicu protiv Mančestera u finalu Lige šampiona dobio otkaz. Razlika je u tome što Stanojević nije bio neuspešan, ali je uprava FK Partizan procenila da nije dovoljno stručan da uvede klub u evropski vrh.

Navijači Partizana su podeljeni u oceni vrednosti ulaganja u novog trenera, pošto je u tri sezone u Velikoj Britaniji tri puta dobio otkaz. Njegova plata se procenjuje na 400 hiljada evra godišnje, plus premije i sve ono što ide uz angažovanje stručnjaka sa strane.

Prvi potez novog trenera je bio dovođenje fudbalera na dvonedeljne pripreme u Izrael, konkretno u Herceliju, koja ima jedan od najkvalitetnijih travnatih terena u svetu.

POSLEDNJA VEST

ŠOA AKADEMIJA U ZAGREBU

Iz ureda predsednika Republike Hrvatske i ŽOZ

Šoa akademija otvorena je 25. siječnja u Židovskoj općini Zagreb sa ciljem da edukacija o Holokaustu bude stalna i s nadom da će hrvatski školski sustav uključiti tu akademiju u obrazovanje o Holokaustu, istaknula je na svečanosti **Sanja Zoričić Tabaković** koja je potaknula, osmislila i osnovala Šoa akademiju. Svečanosti je bio nazočan i predsjednik Republike **Ivo Josipović** koji je rekao kako je edukacija o Holokaustu važna za Hrvatsku jer, smatra, iz naših udžbenika učenici ne mogu naučiti istinu o Drugome svjetskom ratu, Holokaustu i Jasenovcu u kojemu su stradali brojni Židovi, Srbi, Romi, ali i pripadnici hrvatskoga naroda koji se nisu slagali s tadašnjim režimom.

Predsjednik je podsjetio da je u hrvatskome narodu postajao pokret otpora u kojemu je sudjelovao i njegov otac, ali, ocijenio je, prinos sudionika pokreta otpora hrvatskoj slobodi se minorizira.

Spremnost za rad u Šoa akademiji izrazili su, istaknula je Zoričić Tabaković, najbolji hrvatski stručnjaci, koji uglavnom nisu Židovi. To su povjesničar i profesor na zagrebačkome Filozofskom fakultetu **Neven Budak**, profesor na zagrebačkoj Akademiji dramske umjetnosti **Zlatan Gelb**, povjesničarka umjetnosti **Snješka Knežević**, psihologinja **Mirjana Krizmanić**, sociolog **Renato Matić**, filozof i profesor na zagrebačkome Filozofskom fakultetu **Žarko Puhovski** i predsjednik Građanskog odbora za ljudska prava **Zoran Pusić** i drugi.

KNJIŽEVNI DODATAK

BROJ 9

JANUAR/FEBRUAR 2012.

Novinar i publicista **Milan Jovanović** iz Drinjače kod Zvornika objavio je više knjiga o prošlosti svoga zavičaja, kao i dve knjige pripovedaka. Milan Jovanović, dugogodišnji urednik lista „Glas sa Drine“, preminuo je 2010. godine u 73. godini života. Smrt ga je prekinula u pripremi za objavljivanje još jedne zavičajne knjige. Godine 1987. objavljena je ova romansirana priča o zvorničkim Jevrejima.

ZVORNIČKI JEVREJI

Piše: Milan Jovanović, Glas sa Drine, 1987. godine

U Zvorniku, kao i u mnogim drugim gradovima Bosne, živjeli su Jevreji, mirni, radni i ponosni ljudi, dobri susjedi, koji su u izvjesnoj mjeri davali ton ukupnom životu u maloj čaršiji, kakav je neposredno pred početak Drugog svjetskog rata bio Zvornik. Danas, u ovom gradu na lijevoj obali Drine, nema ni jednog živog pripadnika ovog starog naroda jer je najveći broj njih na najugroženiji način umoren u nekom od koncentracionih logora, posebno na Banjici i u Jasenovcu. Jedino svjedočanstvo njihovog postojanja i življenja u Zvorniku je nekoliko starih zgrada kao i groblje koje se nalazi u Vidakovoj Njivi. Ovaj natpis nema većih pretenzija i nije zasnovan na istorijskim izvorima i stručnoj literaturi, već je baziran na sjećanjima starijih Zvorničana (Đulage Tirića, Riste Blagojevića, Huseina Hadžića, Miše Sekanića i još nekih drugih) i ima za cilj da otrgne od zaborava i podsjeti nas na naše bivše sugrađane koji su dio naše nedavne prošlosti. Nadam se da će pobuditi pažnju naših čitalaca tim prije što veliki broj Zvorničana mlade generacije i ne zna da su Jevreji ikada živjeli u našem gradu.

PRIČA O LIJEPOJ LAURI

Kada su se prvi Jevreji doselili u Zvornik, to i pored svih nastojanja nisam mogao saznati u Zvorniku s obzirom da o njima nema nikakvih pisмениh dokumenata. Ipak, zahvaljujući predusretljivosti službenika Jevrejske opštine u Sarajevu i njenog predsjednika dr Isaka Levija, došli smo i do tog podatka. Prema ovom izvoru, prvi Jevreji su se naselili u naš grad oko 1845.

godine da bi do početka Drugog svjetskog rata broj doseljenika bio toliki da su u izvjesnoj mjeri davali ton privrednom pa i kulturnom životu čaršije.

O broju Jevreja u Zvorniku imam dva podatka. Na osnovu sjećanja jedne Jevrejke, Zvorničanke, koja trenutno živi u Beogradu, neposredno pred početak rata bile su 24 porodice sa ukupno osamdesetak članova. Međutim, prema podacima koje smo našli u jednoj publikaciji na zvorničkom području bilo ih je blizu 120. Ne treba zaboraviti da su se oni naseljavali u mestima gdje su mogli razvijati zanatske djelatnosti i trgovinu, posebno, a Zvornik, zbog svog geografskog položaja i vjekovne trgovačke tradicije bio je za njih „obećana zemlja“. Usto, treba istaći i činjenicu da se Zvornik nalazi na pola puta između dva velika grada – Beograda i Sarajeva – i da su Jevreji ova dva grada održavali kontakte, a njihovi susreti često su organizovani u Zvorniku.

No, kako-tako, našli su se ovdje i odmah po dolasku, svaki prema svojim mogućnostima, sposobnostima i znanju počeli su marljivo da rade. Najveći broj njih bavio se trgovinom (Bela Fišer, Mošina Levi, Hajon Nahman, Juda Gotesman, Estera Bararon i drugi).

Bela Fišer bio je izdanak stare i bogate trgovačke porodice koji je stekao i ime i imetak hvale vrijedan. No, ova porodica bila je poznata i po ljepoti Beline kćerke Laure. O njenim čarima priče su se pričale i pjesme pjevale. Bio je pravi događaj i ugođaj za oko kada se ona zajedno sa majkom pojavi na ulici u raskošnim karucama koje su vukli dva prekrasna konja. Taj prizor izazivao je kod zvorničkih momaka duboke uzdahe divljenja. Ali, njeno srce kao da je bilo od kamena. Ljepota Laurina bila je fatalna za mladog austrougarskog oficira. Njegove očigledne simpatije prema trgovačkoj kćerki nisu se dovoljno dojmile lepoticе, pa je hladno odbijala sva nastojanja zaljubljenog mladića da joj se približi. Konačno, odbila je i njegovu bračnu ponudu što duboko vrijeđa ponos oficira i on se zbog toga ubija. To se dogodilo neposredno pred početak Prvog svjetskog rata, a pri kraju istog (1918). Godine izgori veliki

magacin Fišerovih u kome je bila uskladištena različita roba velike vrijednosti. Bio je to, naravno ogroman i nenadoknadir gubitak, a Bela je, po pričanju, zbog toga poludio. Magacin i kuća njegova nalazili su se, po prilici, na mjestu gdje je sada robna kuća.

PRVA FUDBALSKA LOPTA

Jevreji su se u Zvorniku, pored trgovine bavili i drugim djelatnostima a prije svega zanatstvom. Među zanatlijama bio je i nadaleko poznati pekar Herman Ginsberger. On je pravio mirisne i sočne hljebove i najrazličitije vrste peciva da ih se stari Zvorničani i dan-danas rado sjećaju. Pekara, prodavnica hljeba i stan ovog vrijednog, izuzetno poslovnog čovjeka nalazili su se na mjestu današnje kafane „Lovac“. Inače, hljeb iz ove pekare šegrti su svakog jutra raznosili po zvorničkim kućama. Avram Gotesman bio je limar, njegovi sinovi Menjoš i Leza obučari. U njihovom vlasništvu bio je hotel „Wien“ (sada kafana „Božur“ i Mali market). Poslednji iz porodice Kraus, Emil, jedan od rijetkih zvorničkih Jevreja koje je preživio strahote rata. Bio je učesnik NOR-a od 1941. godine i nosilac Partizanske spomenice 1941. Umro je u Zvorniku u januaru 1971. godine.

Brat Emila Krausa, Robert, zajedno sa Nikiforom Jovičićem, donio je prvu fudbalsku loptu u Zvornik. Njih dvojica ubrzo su formirali i ekipu koja je u ljeto 1927. odigrala prvu utakmicu protiv mladića iz Srebrenice.

POMOĆ TRI PUTA

Zanimljiva ličnost bio je i Aron Gotesman. On se nije bavio trgovinom a ni zanatstvom. Svoju četvoročlanu porodicu izdržavao je svirajući violinu po zvorničkim kafanama.

Gotovo sve porodice imale su svoje kuće ali one nisu bile grupisane na jednom mjestu. Bilo ih je na Fetiji, Hridu, Zamalazu, Varoši i Beksuji. Dućani i radnje su se uglavnom nalazile oko pijace i u glavnoj ulici. Kao trgovci bili su veoma sposobni, čak do poslovičnosti. Rijetko je ko mogao ući u jevrejski dućan, a da nešto ne pazari. Kao anegdota, priča se kako je jedan kupac tražio robu koje u tom trenutku u dućanu nije bilo, ali ipak, pazar je pao. Trgovac je naime, poslao šegrtu do susjedne prodavnice gdje je kupio traženu robu da bi je zatim prodao probirljivom kupcu. Naši sagovornici su posebno insistirali da u ovaj napis uđe i podatak da su trgovci Jevreji bili plemeniti i da su pomagali siromašne.

Inače, Jevreji su se veoma dobro prilagodili našoj sredini i po svojim životnim navikama nisu se uopšte razlikovali od ostalih Zvorničana. Jedino su zadržali svoje vjerske obrede i običaje. Okupljali su se u sinagogi (hramu) koji se nalazio na početku današnje ulice „Braće Obradović“. To se događalo svake subote (dan kada nisu radili pa ni

vatru ložili). Za taj blagdan najčešće im se na trpezi nalazila ukusno pripremljena perad koju je rabin (sveštenik, učitelj) lično klao u posebnom dijelu svoje kuće i to dan prije subote. Ako bi se za potrebe nekog jevrejskog domaćinstva klala ovca ili neko drugo bravče (svinjetinu nisu jeli), to se radilo u klaonici, ali u prisustvu rabina.

Prema sjećanju starih Zvorničana, prilikom sahrane nad grobom pokojnika Jevreji su razbijali zemljani lonac uz povik: „Ovo je poslednji“, a rodbina pokojnika, ako je on muškarac rasjecali bi svoje prsluke na grudima i takve ih nosila određeno vrijeme. Rasjekotina bi ih podsjećala na umrlog rođaka. Isto tako, neposredno nakon smrti rođaka u kući bi se iz svakog suda prosula voda koja je zatečena, a rodbina prvih sedam dana nije smjela dolaziti na skupove u sinagogu. Tek nakon isteka sedmice oni bi prisustvovali vjerskim obredima, ali su morali stajati kod samog ulaza u hram.

Zvornički Jevreji isticali su se i po tome što su bili međusobno izuzetno solidarni. Ako bi njihov sunarodnik osiromašio trgujući ili radeći neki drugi posao pomogli bi mu da „ponovo stane na svoje noge“. I tako tri puta. Ako bi sa neradom i nakon toga nastavio dizali bi ruke od njega.

Treba istaći da su sarađivali i sa ostalim Zvorničanima i da nije bilo nikakvih konflikata sa drugim žiteljima grada. Ali, dođe godina 1941. a sa njom i ratne strahote koje ni jedna ranija generacija nije zapamtila. Fašizam se razbjesnio Evropom uništavajući sve ispred sebe. Prvi na udaru su bili Jevreji. Oduzimana im je imovina po kratkom postupku, konfiskovano im je sve što su imali a zatim su slijedili progoni i genocid.

Na najgrozniji način zlostavljani su bez mogućnosti da se brane. Tako su gnusnim fašističkim fašističkim zločinima nestali mnogi Jevreji, zaprijetivši da ovaj narod bude potpuno istrijebljen. Ova gorka sudbina nije zaobišla ni zvorničke Jevreje. Odmah nakon dolaska Nijemaca i ustaša u Zvornik, uspostavljanjem Nezavisne Države Hrvatske, sva imovina im je oduzeta, zabranjeno im je trgovanje a na vratima svih njihovih radnji nacrtana je Davidova zvijezda. To obilježje morali su nositi i kada izađu na ulicu. Kasnije im je čak zabranjeno i kretanje ulicama, pa su im hljeb i druge životne namirnice nabavljali susjedi. Naravno situacija je bila nepodnošljiva pa su neke porodice pokušavale da napuste Zvornik kako bi spasili goli život. Međutim rijetko je kome to uspijevalo. Svugdje ih je čekala policija i vojska koja ih je hvatala i nemilosrdno deportovala u šabački sabirni logor ili zloglasne Banjicu i Jasenovac. Pa i pored toga nekima je ipak uspjelo da

napuste grad. Međi njima bili su Emil Kraus i njegov sin Drago koji su se priključili partizanima. Drago je kasnije poginuo u Vlasenici a život je izgubio i njegov brat Valter.

Životnu katastrofu uspjela je izbeći tročlana porodica Hajon : Aron, Sofija i njihova kći Beba. Njih troje su nakon mnogo peripetija stigli u Beograd izbjegavši sve policijske zamke, ali ih je i tu vrebala opasnost. No srećom našli su dva ugledna Zvorničanina koji su u policiji posvedočili da je to porodica zvorničkog trgovca Ace Markovića. Trgovac tog imena i prezimena postojao je u Zvorniku, ali je umro mnogo ranije nego što su se odvijali ovi događaji. I tako, sa promijenjenim imenom i prezimenom i uređenim propusnicama oni su ubrzo napustili Beograd te se nastanili u Nišu. **PROLJEČNA RACIJA**

U maju 1942. godine osvanuo je dan koji se duboko urezao u sjećanje Zvorničana. U prijedpodnevnim satima u ulicama gde je bilo najviše Jevreja, pojavila su se teretna vozila prekrivena ceradama na kojima su bili nacrtani kukasti krstovi. Započela je racija na Jevreje u kojoj su ustaše još jednom pokazale svoje pravo zločinačko lice. Hvatali su, odrasle muškarce, djecu, žene i starce. Bio je to, po riječima onih koji su prisustvovali tom događaju, stravičan prizor. Plač, lelek, molitve i jauci parali su plavetnilo neba nad gradom. Svima uhapšenim bilo je jasno da ih fašisti odvođe na put bez povratka (otjerani su do Šapca, predati Nijemcima a ovi ih zatvoriše na Banjici i umoriše). Vladala je opšta beznadežnost jer niko nikome nije mogao pomoći. Veliki strah uselio se u ulice Zvornika. Neki odvažniji pokušali su bjegstvo ali bezuspješno. Dobro pripremljeni gonoci isuviše revnosno su obavljali svoj neljudski posao ; hvatali bjegunce, a zatim nemilosrdno ih tukući kundacima, nogama i rukama ubacivali u polumrak ceradom prekrivene karoserije.

Mišo Sekanić i sam uplašen racijom i svim onim što se oko njega događalo u sadašnjoj ulici »Braće Obradović« ispričao je ovaj detalj: »Na sredini ulice stajao je kamion, sa zadnje strane, otvorene karoserije. Ustaše su postavili stolicu pomoću koje su se Jevreji penjali u kamion. Ispod cerade čuo se jauk i molitve. Duboko mi se u sjećanju urezao lik mlade Jevrejke koja je sjedela kao skamenjena. Pocijepana bluza i usirena krv na njenom licu najbolje su govorili koliko je bila mučena. Nije plakala niti se molila kao ostali, ali bi joj se iz grla pokatkad otrgnuo nekakav jeziv glas koji je daleko stravičnije zvučao od bilo kog plača i leleka.« Kada su se kamioni sa kukastim krstovima pojavili na Fetiji, sjeća se Đulaga Tirić,

»crnokošuljaši se razmilješe po jevrejskim kućama. Nasta plač i jauk, dozivanje upomoć, molitve pomiješane sa ustaškim psovkama. I sada mi u ušima odzvanja poziv upomoć jedne stare Jevrejke. Kada je konačno shvatila da niko niti može niti smije pomoći povika : »Halalite komšije«!

I tako zajedno sa kamionima sa fašističkim obilježjima stizao je strah gdje bi se oni zaustavljali. Niko nije smio da ustane u zaštitu Jevreja. Ipak izdvajamo veliki dokaz hrabrosti, snalažljivosti i plemenitosti jednog mladića sa Baira. Prema priči, on se slučajno našao na ulici u vrijeme racije. Jedan mladi Jevrejin bježeći ispred ustaša natrčao je na njega. Sav unezvijeren , valjda nije ni znao gde se nalazi. Ipak, tražio je pomoć od komšije. Ovaj ga nije mogao sakriti jer za takvo šta nije ni imao vremena s obzirom da je potjera pristizala. Kada su ustaše htjele oterati mladog Jevrejina, mladić sa Baira se usprotivio govoreći : »To mi je brat. Zar ne vidite da je crn kao i ja«. Lukavstvo je uspjelo, Jevrejin je bio spašen.

Svoju plemenitu želju da zaštiti imetak jevrejskih porodica jedna starica iz Hrida umalo nije platila glavom. Ustaše su i nju tukli pa je ona iz straha skočila u Drinu, ali zahvaljujući odjeći plutala je vodom sve do mosta gdje su je neki ljudi spasili. Raciju nije preživio ni gluvonemi, umiljati dječak, sin obučara Leze Bararona. Nedužno dijete dopalo je u zlikovačke ruke jednog crnokošuljaša koji ga je ubio na najgrozniji način. Podigao ga je na noge omanuo oko sebe i njime udario o most. **ZAJEDNO U SMRT**

Estera Bararon i njen sin Aron pobjegli su u Miliće gdje su kao kuvarica i pomoćni momak radili u kuhinji jedne domobranske satnije. Tako su izvjesno vrijeme živjeli u kakvoj – takvoj sigurnosti sve dok ih neko nije potkazao da su Jevreji. Odmah nakon toga otjerani su u Šabac gdje su bili streljani. O tom strijeljanju i danas se priča. Slučaj je htio da se majka i sin zajedno nađu pred pred streljačkim strojem. Uspjeli su nekako da se otrgnu od onih koji su ih vodili i zagrle se glasno plačući. Sva nastojanja vojnika da ih rastave bila su bezuspješna, pa je nemački oficir izdao naređenje da se tu na licu mesta puca. Međutim, jedan vojnik, valjda potresen prizorom koji se odigravao pred njegovim očima nije htio to da učini. Zbog toga, navodno, oficir ga ubija, a zatim sina i majku. Sve troje su sahranjeni u zajedničkoj grobnici. I tako nestaše Jevreji iz našeg grada. To se dogodilo neuobičajeno brzo, pa je valjda zbog toga jedna stara Zvorničanka iz Goranske ulice i rekla : „Znam da su u mom komšiluku živjeli

Jevreji i da su bili dobri ljudi i komšije. Nestadoše a ni sama ne znam kako“.

GROBLJE

I zaista dogodi se nenadano i brzo. Nestadoše Jevreji koji su živeli u Zvorniku. Sa vremenom nestaju i svi tragovi njihovog bivstvovanja u ovom gradu na lijevoj obali Drine, jer zgrade u kojima su stanovali ili radili srušene su (Namahdžah i Zamlaz) ili prepravljene i prilagođene novim potrebama, pa dakle i to objekti kao određeno svjedočanstvo padaju u zaborav. Ostalo je još jevrejsko groblje koje se nalazi u Vidakovoj njivi, ali ono je u dosta lošem stanju. Istina, prije par godina je ograđeno, ali zaraslo i neuređeno, sa polomljenim spomenicima, izgrebanim natpisima i praznim mjestima gdje su se nekada nalazile fotografije pokojnika. Riječju, pravo oličenje nebrige. Htjeli ili ne, dio odgovornosti za sadašnji izgled ovog objekta snosi današnja generacija Zvorničana. Jer, ako nestane i ovo groblje sa njim se uništava i poslednji trag postojanja naših sugrađana, a samim tim i dio prošlosti grada. To se nikako ne smije dogoditi. Mišljenja sam, zbog svega toga, da bi na neki način trebalo ovjekovječiti njihovo življenje u gradu. Možda nazivom neke ulice ili određenije ulice gdje ih je najviše bilo.

Organizacijski odbor kulturne scene "Bejahad 2012" raspisuje

"SIMHA KABILJO"

Natječaj za kratku priču sa židovskom/jevrejskom temom

Priče mogu biti napisane na jezicima bivše Jugoslavije. Natječaj je anoniman. U obzir dolaze priče koje nisu dosada objavljene.

Rad obilježen šifrom i pisan pisaćim strojem ili na drugom mediju (MS WORD format) treba poslati u dva primjerka s naznakom «Za nagradni natječaj Bejahad 2012» te naznakom šifre.

Rješenje šifre – puno ime autora i adresa – treba priložiti u zasebnom, zatvorenom pismu.

Krajnji rok za slanje radova je 15. 06. 2012. Radove treba poslati na adresu:

BEJAHAD – KULTURNA SCENA

Trg Marka Marulića 18

10000 ZAGREB

sa naznakom za «Natječaj Bejahad 2012» - kratka priča.

Radove će ocijeniti žiri i dodijeliti prvu, drugu i treću nagradu. Nagrađene priče bit će objavljene u književnom prilogu "Bejahad 2012".

Rezultati natječaja bit će objavljeni na

www.bejahad.com, www.betisrael.com,

www.makabijada.com, te u časopisima SaLon, Ruah Hadaša, Most, Bilten.

Radovi se ne vraćaju.

LIČNI STAV

JUDAIZAM, JEVREJSKA VERA I NACIONALNOST

Esej Avrahama Atijasa

Kad je verovanje u Boga u pitanju, sve bi kod Jevreja bilo mnogo jednostavnije da postoji njihovo jedinstveno shvatanje, potom prihvatanje i praktikovanje božjih zapovesti iz svete Tore (Mojsijevog zapisanog petoknjižja i usmene Tore), koja je za vernike osnov i sadržaj bitisanja Jevreja. Međutim, posebno tokom dve hiljade godina života Jevreja van svoje prapostojbine, u dijaspori, u pristupu njegovim tumačenjima su kod verskih grupacija i njihovih duhovnih vođa i mislilaca davno ili manje davno prošlih vremena nastajale razlike u gledištima, ali one i danas postoje. Jedino je kod svih verskih pravaca bilo i ostalo zajedničko što priznaju postojanje (*jednog – prim.red*) Boga i da je on dao Toru jevrejskom narodu. Na primer, ultra-ortodoksní jevrejski duhovni mislioci i rabini propovedaju da se božje zapovesti moraju poštovati (primenjivati) što striktnije i brojnije shodno njihovim tumačenjima, za razliku od nekih drugih, manje ortodoksnih, koji nastoje da se sa svojim viđenjima donekle prilagode savremenim društvenim i civilizacijskim tokovima i suživotu s drugim nacionalnim i verskim entitetima, posebno gde je jevrejska dijaspora u pitanju. Zbog toga, ortodoksi učenja ovih poslednjih smatraju reformatorskim i versko - liberalnim jer, navodno, odstupaju od zakona Tore. Međutim, uprkos svojoj ortodoksiji ili bolje rečeno nastojanja da budu verski maksimalno strogi ("ništa se ne sme ni dodavati/menjati, a niti oduzimati od zapisanog u Tori"), ni ti krajnje religiozni krugovi u današnje vreme ne mogu da se odreknu upotrebe određenih modernizama, kao što su, na primer, sredstva komunikacije (telefoni, uključujući i mobilne, kompjuteri i sl.), prevoznih sredstava i brojnih drugih modernih civilizacijskih tehnoloških rešenja, ali ni u odevanju (odela, kravate, šeširi). Neke duhovne vođe iz tih krugova veštom retorikom pravdaju ovo "nevidljivo" prilagođavanje savremenosti, povezujući biblijske misli i simboliku sa savremenim poimanjima i postavkama oko onoga šta je dozvoljeno ili zabranjeno. Primeri za to su brojni, ali se za njih uvek nađu određena objašnjenja koja, ipak, ne mogu da zadovolje sve

vernike, još manje one koje nazivaju tradicionalistima, a da ne spominjemo kategoriju takozvanih jevrejskih "nevernika".

Ovo nas navodi da postavimo pitanje za koje bi trebalo tražiti pravi odgovor: *Zašto unutar jevrejskog verskog establišmenta ne postoji neki snažniji pokret koji bi težio ka stvaranju jedinstvenog viđenja i prakse, prihvatljivog za sve savremene vernike, odnosno ka postepenom eliminisanju iz judaizma verskog sektaštva i isključivosti?* Nažalost, imam utisak da će se morati još dugo čekati na taj odgovor (rešenje), čak i u Izraelu, danas jedinoj državi s većinskim jevrejskim stanovništvom. Očito je da ni jedna verska struja još uvek nema ni želju a niti unutrašnje snage da se odrekne nekih svojih stavova u korist pogleda nekog drugog pravca. Mogući pokušaji vrhovne verske vlasti (Rabinata) u Izraelu, ali i u dijaspori da odlukama ili dekretima regulišu ovu oblast (ako bi u tom pravcu i kod njih postojala takva želja i namera, ali, po svoj prilici, ona još uvek ne postoji!), bili bi verovatno odbačeni kao neprihvatljivi za većinu verskih grupacija, jer među njima preovlađuje ubeđenje da te vlasti nemaju nadležnost nekadašnjih biblijskih vrhovnih vlasti Sanhedrina ili Bet dina! Kad je tako, onda je, po svoj prilici, izvesno da će i dalje sve ići po starom i da će svako nastaviti da deluje u skladu sa svojim običajima (minhagim), a da će traženo rešenje morati da stigne "odozgo", najverovatnije tek u vreme dolaska mesije!?

U tom međuvremenu, različite jevrejske verske struje u Izraelu i u dijaspori će, po svoj prilici, nastaviti da na osnovu svojih argumenata privlače nove sledbenike, uz objašnjenja da običajne razlike moraju i dalje da opstaju. Prema tome, aškenazi, sefardi, a unutar njih ultraortodoksi-haredim, hasidim (sa svojim podgrupama i strujama), habadim, religiozni cionisti, kabalisti, vernici u crnim odelima i šeširima, sa zulufima ili bez njih, sa crnim ili belim svilenim ili raznobojnim vezenim kopicama (kipot) na glavi, žene pokrivenih glava ili ošišane ali s perikom na glavi – svi će oni nastaviti da "teraju po svom", ubeđeni da su upravo njihova učenja, ponašanje, valjda i način oblačenja najbliži onom koje je propisano svetom Torom!

Ali, gde se u svemu tome što se želi obeležiti kao suština pripadanja judaizmu (jevrejstvu) nalaze oni koji nisu vernici iz gore navedenih grupa, recimo takozvani tradicionalisti koji nepotpuno i neredovno praktikuju verske obrede? Ili, kako definisati Jevreje koji samo u ograničenom obimu upražnjavaju tradiciju, uglavnom bez njenog verskog manifestovanja? A šta je tek s onima koji su samo po rođenju ili

poreklu pripadnici tog naroda, ali na nikakav način ne ispoljavaju tu pripadnost (asimilovani Jevreji)? Da li je judaizam samo religija zasnovana na Tori ili nešto šire od toga? Odgovori na sva ova ili slična pitanja zavise od kriterija koji bi se primenili u definisanju "ko je Jevrejin" kao i kome bismo postavili ova pitanja! Što se tiče kriterija, oni su različiti. Za ortodokсне verske grupe svih pravaca osnovni kriterij, barem za njihove sledbenike (sine qua non) jeste da je osoba po rođenju Jevrejin isključivo po majčinoj liniji, što u Izraelu zvanično podržava i u praksi primenjuje Rabinat i postojeći verski sud – Bet-din. Ali, za ultra-ortodokсне krugove ni to nije dovoljno, jer sledi drugi, za njih takođe neophodan uslov. Jevrejin mora da strogo poštuje zakone propisane za Šabat i da obavezno konzumira košer hranu. Ovo poslednje, odnosno stepen kašruta zavisi od pravila koja u tom pogledu propisuju određeni religijski pravci. Ne sme se zanemariti ni njihov zahtev da osoba mora praktikovati što je moguće veći broj božjih zapovesti, da se redovno (svakodnevno) moli, da najveći deo vremena provodi u proučavanju svetih zapisa i da nosi "propisnu" odeću. Sve navedeno, svakako, važiće i za osobe drugih religija koje žele ili imaju nameru da prihvate jevrejsku (procedura za gijur), uz nezaobilazno ritualno obrezivanje muškaraca i obredno pranje (mikve). Neke verske grupe liberalnije orijentacije imaju, pak, u tom pogledu blaže kriterije, a među njima neke priznaju pripadnost jevrejskom narodu i po očevoj liniji. Kod njih su ublaženi i zahtevi za poštovanje Šabata (dozvoljeno paljenje i gašenje električnog osvetljenja, obavljanje telefonskih razgovora, slušanje radija, gledanje TV, sportsko-rekreativne aktivnosti i sl.). U sinagogama mole zajedno muškarci i žene, a ove poslednje mogu čak vršiti i rabinsku službu! Bez obzira na vrstu orijentacije, verski ortodokсни ili liberalniju, jevrejski religijski establišment u celini ipak ne prihvata tendencije onih koji bi da se odreknu praktikovanja bilo kakvih versko-tradicionalnih manifestovanja pripadnosti jevrejstvu. Ako su neki religiozni krugovi i spremni za suživot s onima koji ne veruju u Boga, oni to ipak smatraju kao prolazno, "nužno zlo", s tim što će se situacija potpuno izmeniti i ustanoviti u skladu s njihovim verovanjima najkasnije s dolaskom mesije! S druge strane, grupacije "nevernika" uporno nastoje da umanje značaj vere u životu jevrejskog naroda, optužujući religiozne institucije i njihove vođe da im žele nametnuti neprihvatljive halaktičke zakone. Oni poimaju judaizam isključivo kao jevrejsku kulturu, istoriju i

tradiciju bez verskih rituala ili drugih vrsta obeležavanja. Postavlja se, dakle, pitanje da li je kod Jevreja tradiciju zaista moguće potpuno odvojiti od vere zasnovane na zapovestima iz Tore (ukupno ih je 613)?

Gore nabrojana ozbiljna razmimoilaženja svakako da idu na štetu ostvarenja željenog jedinstva jevrejskog naroda. Bez obzira da li bio vernik ili ne, svaki Jevrejin bi trebalo da se, pre svega, dobro upozna s istorijom svog naroda i naučnim dokazima o tome, čak ostavljajući za trenutak po strani biblijska tumačenja Tore, ako ona nekome zasmetaju. A ta naučno i arheološki dokazana istorija duga je oko tri hiljade godina! Ona nije istorija samo jedne religije, već naroda koji je vekovima pre rasejanja imao svoje države (poslednja Judeja, pre toga i kraljevina Izrael), svoje vođe, vojnu, državnu i versku organizaciju. Nakon pada poslednjih jevrejskih država pod vojnim pritiskom tada svemoćnog Rima (pre oko dve hiljade godina), većina jevrejskih stanovnika je proterano iz njihove postojbine i bilo primorano da traži nova utočišta u rasejanju (dijaspori), pretežno u Španiji, kasnije i u drugim evropskim državama i Otomanskom carstvu, potom i u obe Amerike, čak i u Aziji, sve do stvaranja moderne države Izrael 1948. godine. Samo se po sebi razume da je vera kod jevrejskog naroda uvek imala značajnu ulogu u životu njegovih pripadnika, a u dijaspori bila jezgro koje se brinulo da se jevrejstvo potpuno ne ugasi, da ne nestane s istorijske scene.

Kao i svaki drugi narod i jevrejski ima pravo da neguje i praktikuje svoju dugu i bogatu tradiciju, bila ona (za neke) samo verski ili i drugačije obeležena. Prema tome, čak i nereligiozni Jevreji bi morali da s ponosom (ne s izazivačkim prkosom!) svugde iskazuju pripadnost tom narodu koji ima mnogo dužu istoriju nego mnogi savremeni narodi sveta. To znači da bi svaki Jevrejin trebalo da shvati, prihvati i nastoji da i drugi shvate da je on pripadnik jevrejskog naroda, a ne (samo) jevrejske vere! Drugim rečima, judaizam je spoj verskog i nacionalnog obeležja Jevreja. Nažalost, u mnogim državama sveta gde žive Jevreji (van Izraela), njihove pretežno laičke organizacije (opštine) se i danas smatraju više verskim, a manje etničkim institucijama. Ali, opšte je poznata činjenica da postojanje sinagoga i verskih aktivnosti unutar jevrejskih zajednica samo su deo njihovih ukupnih aktivnosti. Kad su u pitanju Jevreji, u državama njihove dijaspore obično se izbegava naziv "nacionalna manjina", jer ta manjina bi morala imati neku nacionalnu (etničku) većinsku maticu van tih država. A danas se zna gde u većini živi ta matica! Zbog toga se radije te

zajednice stavljaju u istu ravan s katoličkom; pravoslavnom ili nekom drugom crkvom ili pak s muslimanskim verskim organima i njihovim aktivnostima (džamijske), pa po tom osnovu i primaju dotacije od državnih organa. To kod pripadnika većinskih naroda u tim državama može još više da učvrsti već odavno rašireno mišljenje da Jevreji zapravo nemaju nacionalni, već isključivo verski identitet. Zbog toga i postojeća država Izrael i njeni jevrejski stanovnici trpe velike štete ne samo na psihološkom planu, već i faktički, jer njeno arapsko-muslimansko, bliže i dalje okruženje i svi oni koji ih podržavaju upravo na tome i zasnivaju svoj negativistički stav prema postojanju jevrejske države, tvrdeći da je jevrejstvo isključivo vera i da, prema tome, Jevreji nemaju nacionalnost, stoga ni pravo na svoju državu!? Takvo viđenje je, naravno, sasvim pogrešno i zasniva se ili na nepoznavanju istorije ili na namernom izbegavanju da se priznaju stvarne istorijske činjenice.

ŽIVOTNA MUDROST – Prosledio Milan Špicar

Dalaj Lama je na pitanje sta ga je najviše iznenadilo o čovečanstvu, odgovorio: Čovek! Jer on žrtvuje svoje zdravlje kako bi zaradio novac.

Tada žrtvuje novac kako bi ozdravio, a onda je toliko zabrinut za budućnost da ne uživa u sadašnjosti, a rezultat toga je da ne živi ni u sadašnjosti ni u budućnosti, živi kao da nikada neće umreti, a potom umire kao da nikada nije stvarno živeo.

NINA SCHWARZENBERG – BOGIĆEVIĆ

(Daruvar 1944.) Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, odsek Jugoslovenski jezici i književnost i Ruski Jezik. Objavljivala je pesme i kratke priče u raznim časopisima. Sa porodicom se doselila u Izrael 1993. godine. U Izraelu je objavljivala pesme na hrvatskom, hebrejskom i ruskom jeziku. Iz knjige U voljenoj zemlji:

TETKA GIZA

Nitko više ne pamti
Kada je rođena,
I nitko ne zna
Kada je prestala živjeti,
U Jasenovcu ili u Aušvicu.
Da bi je zadirkivali
Nećaci su joj pjevali:
„I prem si stara cura, tetka Giza,
I po tebe će netko doć!“
I došli su.
Ali ne mladoženja,
Već smrt
S gvozdenim križom ispod vrata